

วารสาร

วิชาการนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 มกราคม - ธันวาคม 2556

Law Journal Thaksin University

ผู้จัดพิมพ์

สำนักงานกองบรรณาธิการ
ที่ปรึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

กำหนดเผยแพร่

การเผยแพร่

ข้อมูลการติดต่อ

วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ Law Journal Thaksin University

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ สายธนู)

อธิการบดี (รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย ชำนิ)

รองอธิการบดี (รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์)

รองอธิการบดี (รองศาสตราจารย์น้อม สังข์ทอง)

รองอธิการบดี (รองศาสตราจารย์เกษม อัครวรีรัตนกุล)

รองอธิการบดี (ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒน์ กาญจนมุกดา)

รองอธิการบดี (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อินทระสังขา)

รองอธิการบดี (อาจารย์สายพิน วิไลรัตน์)

รองอธิการบดี (อาจารย์ ดร.สุชาติ สุขสถิตย์)

คณบดีคณะนิติศาสตร์ (อาจารย์ศรุต จ๋ยมณี)

ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์

รองศาสตราจารย์ ดร.กิติพงศ์ หังสพฤกษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรกฎ ทองชะโชค

ศาสตราจารย์ ดร.จุมพต สายสุนทร

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ

คณบดีคณะนิติศาสตร์ (อาจารย์ศรุต จ๋ยมณี)

รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ (อาจารย์ศาสตรา แก้วแพง)

รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนากร โภมลวานิช)

หัวหน้าสำนักงานคณะนิติศาสตร์ (นางชาโลมา กองสวัสดิ์)

นายวีระพัศชนนท์ ชุมช่วย

๑ ฉบับต่อปี

มอบให้ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐบาล สถาบันการศึกษาในประเทศ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

สารบัญ

การดำเนินคดีและการประนีประนอมคดีครอบครัว

ประคอง เตกฉัตร 1

การจัดเก็บภาษีจากสถานการณ์น้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

พรสมพล คำมณี 15

สถานะของปัจเจกชนในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่

อานนท์ ศรีบุญโรจน์ 29

บทเรียนของบรรษัทภิบาล การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส

จากวิกฤติทางการเงิน ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2540

ศาสตรา แก้วแพง 41

วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกา

เรื่อง ความผิดฐานเป็นคนกลางเรียก รับ หรือยอมจะรับสินบน

อำนาจ เนตยสุภา

รวินท์ ชีพจำเป็น 57

การดำเนินคดีและการประนีประนอมคดีครอบครัว

ประคอง เตกฉัตร¹

ชีวิตของมนุษย์ทุกคนในโลกปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเชื่อชาติศาสนาใดก็ตาม เมื่อถึงวัยเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้วก็ต้องออกจากครอบครัวเดิม มีความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการความเป็นอิสระในด้านต่าง ๆ แม้จะยึดโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชนชาติหรือเผ่าพันธุ์ของตนเองอยู่บ้างก็ตาม มักจะมีการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ กับบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเพื่อนร่วมงานบุคคลที่มีภูมิลำเนาใกล้เคียง เพื่อนร่วมอาชีพ หรือบุคคลที่อยู่แวดล้อม และเป็นโอกาสที่จะสร้างสถานะทางการเงิน ทรัพย์สิน และความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หลังจากนั้นชีวิตก็จะเข้าสู่การสร้างครอบครัวใหม่โดยการสมรส อุทิศตนเองให้ครอบครัวสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับคู่สมรส ปรับความสัมพันธ์ที่มีกับครอบครัวเดิมและเพื่อนฝูงให้ชีวิตสมรสอยู่ในสถานภาพที่มั่นคงและดำรงอยู่อย่างมีความสุขพร้อมจะต้อนรับสมาชิกใหม่ คู่สมรสทั้งสองต้องปรับวิถีชีวิตเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัวคนใหม่ที่จะเพิ่มขึ้น และพยายามปฏิบัติหน้าที่ของคุณแม่

¹ รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

ให้เพียบพร้อมและเหมาะสม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติกับบุตรของตน ตลอดจนเพื่อนบ้านและบุคคลที่ตนเองคบหาสมาคมอยู่ด้วย หลังจากมีบุตรและบุตรเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว บุคคลที่เป็นบิดามารดาที่ยังมีหน้าที่และภารกิจในการส่งเสริมให้บุตรมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งต้องปรับความสัมพันธ์ของตนเองให้เข้ากับบุตร ต้องทำงานหนักขึ้นเพราะมีภาระและค่าใช้จ่ายมากขึ้น จากนั้นก็เข้าสู่วัยชรา ซึ่งต้องปรับตัวเองอีกมาก โดยเฉพาะเมื่อบุตรเริ่มเป็นผู้ใหญ่และแยกครอบครัวออกไป บั้นปลายชีวิตต้องจ่ายอัมรับการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่การงาน การแสวงหาบทบาทใหม่ ในฐานะผู้ชรา และพยายามคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานและความกระตือรือร้นในชีวิต หันมามีบทบาทในการสนับสนุนลูกหลาน พร้อมทั้งจะจัดการความสูญเสียไม่ว่าคู่สมรส ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และขณะเดียวกันก็เตรียมใจสำหรับวาระสุดท้ายของตนเอง

เห็นได้ว่าการปฏิบัติของสมาชิกในครอบครัวล้วนมีความเกี่ยวพันกัน ดังนั้น พฤติกรรมของสมาชิกคนหนึ่งย่อมจะต้องมีอิทธิพลหรือส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย การทำความเข้าใจกับสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งไม่อาจทำได้ โดยลำพัง จำต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น ๆ กับ ครอบครัวทั้งระบบ รูปแบบปฏิสัมพันธ์ และการจัดองค์กรในครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวนั้น ๆ

“คดีครอบครัว” หมายความว่า คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ดังนั้น คดีครอบครัวจึงแบ่งออกได้ดังนี้ คือ

คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาล หรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า คดีที่เกี่ยวข้องกับการสมรส รวมทั้งพิพาทกันด้วยสิทธิและหน้าที่ตาม ป.พ.พ. บรรพ 5 ทั้งหมด คดีที่เกี่ยวข้องด้วยสถานะและความสามารถของบุคคลอันเกี่ยวกับครอบครัวหรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์ซึ่งพิพาทกันตาม ป.พ.พ. ในบรรพ 1 มาตรา 21 ถึง 28, 32, 43 และ 44 และในบรรพ 6 มาตรา 1610, 1611, 1687 และ 1692 ย่อมเป็นคดีครอบครัวทั้งสิ้น (ยช.20/2542, ยช. 17/2554, ยช. 1/2555)

คดีบิดามารดาฟ้องอีกฝ่ายเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรขณะยังเป็นผู้เยาว์ (ยช.9/2540) โจทก์ซึ่งเป็นมารดาฟ้องเรียกบุตรผู้เยาว์คืนจากจำเลยซึ่งเป็นผู้ที่โจทก์กับสามีตกลงกันเองให้บุตรผู้เยาว์อยู่ในความดูแลของจำเลย โดยอ้างว่าโจทก์เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแต่เพียงผู้เดียว เป็นการฟ้องต่อศาลเกี่ยวกับครอบครัวหรือผู้เยาว์ (ยช.1/2540) เป็นคดีครอบครัว

ส่วนคดีแพ่งที่มารดาฟ้องเรียกมรดกแทนบุตรผู้เยาว์ ไม่ใช่คดีครอบครัวตามมาตรา 11 (3) ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว (เทียบ ฎ.306/2507) หรือคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนการจดทะเบียนรับโอนมรดกของจำเลย และให้ใส่ชื่อโจทก์ในโฉนดเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมด้วยครั้งหนึ่งนั้น ถึงแม้จำเลยบางคนจะเป็นผู้เยาว์ ก็มีไม่ใช่คดีครอบครัว (เทียบ ฎ.2786/2523) เป็นต้น

คดีที่ถือว่าเป็นคดีครอบครัว

1. คดีเกี่ยวกับการสมรส รวมทั้งกรณีคู่หมั้น สามีสภเวียง บิดามารดากับบุตรพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่กันตาม ป.พ.พ. บรรพ 5 ทั้งหมด

1.1 คดีฟ้องเรียกสินสอดคืนตามบันทึกข้อตกลงเกี่ยวกับกรณีไม่มีการสมรส เป็นเหตุให้โจทก์มีสิทธิเรียกคืนทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 2437²

เมื่อเป็นคดีครอบครัว แม้มีการฟ้องบุคคลอื่นมาด้วย เช่น ชายที่เข้าร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นโดยรู้ยู่ว่าได้หมั้นกับชายคู่หมั้นแล้ว ให้ร่วมรับผิดชอบใช้ค่าทดแทน ก็ถือว่าเป็นคดีที่ต้องบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา 1437, 1440, 1444 และ 1445 จึงเป็นคดีครอบครัว³

คดีที่ได้ความว่าไม่ได้มีการมอบของหมั้นให้แก่กัน (เทียบ ยช.66/2553) หรือโจทก์จำเลยไม่มีเจตนาจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย แม้มีการให้สินสอดแก่กัน และภายหลังมีการเรียกร้องขอสินสอดคืน คดีก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว⁴

² เทียบคำวินิจฉัย ยช.10/2542, ยช.26/2544

³ เทียบคำวินิจฉัย ยช.14/2540

⁴ เทียบคำวินิจฉัย ยช.18/2553

1.2 คำฟ้องที่อ้างว่าการสมรสระหว่างโจทก์กับสามีเป็นการสมรสซ้อนตกเป็นโมฆะขอให้พิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ และขอให้เพิกถอนนิติกรรมที่สามีโจทก์ยินยอมให้จำเลยถือกรรมสิทธิ์รวมในที่ดินโดยมิได้รับความยินยอมจากโจทก์ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการสินสมรสตามมาตรา 1480⁵

1.3 การที่โจทก์ซึ่งจดทะเบียนสมรสกับจำเลยยื่นฟ้องขอให้เพิกถอนการจดทะเบียนสมรสระหว่างโจทก์จำเลย โดยอ้างว่าการสมรสระหว่างโจทก์และจำเลยขาดเจตนาในการจดทะเบียนสมรสกันจริง แต่กระทำเพื่อเป็นนิติกรรมอำพรางญาติผู้ใหญ่ เป็นกรณีอ้างว่าการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไขที่ชายหญิงต้องยินยอมเป็นสามีภริยากันตาม ป.พ.พ. มาตรา 1458 อันเป็นบทบัญญัติในบรรพ 5 จึงเป็นคดีครอบครัวตามมาตรา 10(3)⁶

1.4 คดีที่ฟ้องขอให้บังคับถึงความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา (เทียบ ยช.24/2544, ยช.32/2540) เช่น คดีที่สามีหรือภริยาฟ้องอีกฝ่ายขอให้ใส่ชื่อตนในทะเบียนกรรมสิทธิ์ที่ดิน (ยช.10/2543) คดีที่ฟ้องกล่าวอ้างว่าอีกฝ่ายจัดการสินสมรสเป็นที่เสียหายและมีพฤติการณ์จะทำความเสียหายแก่สินสมรส ขอให้ตนมีอำนาจจัดการสินสมรสแต่ผู้เดียว (ยช.2/2543) หรือแยกสินสมรส (ยช.7/2554) หรือคดีที่คู่สมรสฟ้องผู้มีชื่อเป็นจำเลยอ้างว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งของตนนำเงินที่เป็นสินสมรสไปซื้อที่ดิน ใส่ชื่อจำเลยเป็นเจ้าของ ขอให้เพิกถอนชื่อหรือให้ใช้ราคา (ยช.14/2541) หรือฟ้องขอแบ่งทรัพย์สิน โดยอ้างว่ามีบันทึกข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ถือว่าเป็นคดีฟ้องในเรื่องสัญญาที่เกี่ยวกับสินสมรสระหว่างสามีภริยาตาม ป.พ.พ. มาตรา 1465 และมาตรา 1469 จึงเป็นคดีครอบครัว⁷

1.5 คดีที่สามีหรือภริยาฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายขอให้เพิกถอนนิติกรรมเกี่ยวกับสินสมรสที่กระทำไปในระหว่างสมรสโดยมิได้รับความยินยอมของตน⁸

1.6 คดีที่สามีและภริยาฟ้องอีกฝ่าย อ้างว่าการหย่าไม่มีผลสมบูรณ์เพราะการหย่าเกิดจากการข่มขู่⁹

⁵ เทียบคำวินิจฉัย ยช.10/2539

⁶ เทียบคำวินิจฉัย ยช.5/2545

⁷ เทียบคำวินิจฉัย ยช.16/2541

⁸ เทียบคำวินิจฉัย ยช.8/2554, ยช.23/2544, ยช.1/2544, ยช.26/2553

⁹ เทียบคำวินิจฉัย ยช.5/2541

1.7 คดีที่สามีและภรรยาฟ้องอีกฝ่ายตามบันทึกหลังทะเบียนหย่าหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ เช่น คำฟ้องที่บังคับให้ผู้ซึ่งเคยเป็นสามีหรือภรรยาจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูตามสัญญาที่ทำกันภายหลังหย่าขาดจากกันแล้ว (ยช.25/2551, ยช.17/2544) ฟ้องขอให้แบ่งทรัพย์สินตามบันทึกท้ายทะเบียนหย่า (ยช.25/2554, ยช.6/2553) เป็นคดีครอบครัว

1.8 คดีที่ฟ้องขอให้เพิกถอนชื่อผู้จดทะเบียนว่าเด็กผู้เยาว์เป็นบุตรตาม ป.พ.พ. มาตรา 1555 (ยช.5/2539) หรือคดีที่ฟ้องไม่รับเด็กเป็นบุตร¹⁰

1.9 คดีที่ฟ้องเรียกค่าทดแทน ความเสียหายจากชายผู้อ้างว่าร่วมประเวณีกับภริยาโจทก์ เป็นคดีครอบครัว (ยช.2/2544) หรือที่หญิงแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีโจทก์ในทำนองชู้สาว¹¹

1.10 คดีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายแล้วทายาทฟ้องแบ่งทรัพย์สินกัน หากมีปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายที่ตาย ซึ่งอยู่ในบังคับของ มาตรา 1625 ที่ให้ทำบทบัญญัติ บรรพ 5 มาตรา 1432 ถึงมาตรา 1535 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม คดีเหล่านี้ถือว่าเป็นคดีครอบครัว¹²

1.11 คดีครอบครัวระหว่างอิสลามศาสนิกเป็นคู่ความทั้งสองฝ่ายใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยครอบครัวและมรดก บังคับแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 มาตรา 3 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2555 เป็นคดีครอบครัวชั้นศาลเยาวชนและครอบครัว

1.12 คดีแพ่งที่สามีหรือภรรยาฟ้องผู้อื่นเป็นจำเลย แม้จำเลยให้การต่อสู้คดีมีประเด็นพิพาทว่าทรัพย์สินที่พิพาทกันนั้นเป็นสินสมรสของโจทก์กับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่ ถือว่าเป็นคดีครอบครัว¹³

¹⁰ เทียบคำวินิจฉัย ยช.14/2536

¹¹ เทียบคำวินิจฉัย ยช.22/2542, ยช.1/2553, ยช.38/2554

¹² เทียบคำวินิจฉัย ยช.20/2542

¹³ เทียบคำวินิจฉัย ยช.10/2544

2. คดีที่เกี่ยวข้องด้วยสถานะและความสามารถของบุคคลอันเกี่ยวกับครอบครัว หรือส่วนได้เสียของผู้เยาว์ ซึ่งพิพาทกันตาม ป.พ.พ. ในบรรพ 1 มาตรา 21, 28, 32, 43 และ 44 และในบรรพ 6 มาตรา 1610, 1611, 1687 และ 1692

2.1 คดีขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์¹⁴

2.2 คดีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ใน ศาลธรรมดาจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจ¹⁵

2.3 คดีขอตั้งผู้อนุบาลซึ่งบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา 28¹⁶

คดีที่ผู้อนุบาลฟ้องขับไล่บุคคลภายนอกออกจากที่ดินของผู้ไร้ความสามารถ ไม่ใช่คดีเกี่ยวข้องกับสถานะหรือความสามารถของบุคคล ไม่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชน และครอบครัว (ยช.9/2555)

2.4 คดีที่พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันร้องขอให้มีคำสั่งว่าเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถและตั้งตนเป็นผู้พิทักษ์¹⁷

คดีที่ผู้พิทักษ์ร้องขอ อนุญาตขายอสังหาริมทรัพย์ของคนเสมือน ไร้ความสามารถที่ตนเป็นผู้พิทักษ์ที่ต้องบังคับตาม ป.พ.พ. มาตรา 1598/15 โดย อนุโลม ถือว่าเป็นคดีครอบครัว (ยช.12/2538)

คดีที่มีใช่เป็นคดีครอบครัว

1. คดีชายหรือหญิงมิได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย ฟ้องขอแบ่ง ทรัพย์สินระหว่างกัน จึงมิได้มีความสัมพันธ์กันในทางกฎหมายครอบครัว ไม่เป็น คดีครอบครัว¹⁸

2. คดีที่บุคคลภายนอกฟ้องว่าได้มาซึ่งที่ดินพิพาท แม้จำเลยให้การต่อสู้ เกี่ยวกับทรัพย์สินพิพาทว่าเป็นผู้เยาว์ ก็ไม่ใช่กรณีที่ต้องนำ ป.พ.พ. บรรพ 5 มาใช้ บังคับ จึงไม่เป็นคดีครอบครัว¹⁹

¹⁴ เทียบคำวินิจฉัย ยช.32/2542

¹⁵ เทียบคำวินิจฉัย ยช.ฎ.3376/2516

¹⁶ เทียบคำวินิจฉัย ยช.4/2542, ฎ.4513/2542

¹⁷ เทียบคำวินิจฉัย ยช.27/2540

¹⁸ เทียบคำวินิจฉัย ยช.15/2543/ ยช.3/2551, ยช.3/2555

¹⁹ เทียบคำวินิจฉัย ยช.32/2555

คดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นผู้เยาว์ขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวมกิติ (ยช.23/2541) หรือคดีฟ้องขอแบ่งกรรมสิทธิ์รวมแล้วมีประเด็นพิพาทว่าทรัพย์สินเป็นสินส่วนตัวหรือสินส่วนตัวของบุคคลอื่นที่ตกได้มายังโจทก์หรือจำเลยหรือไม่ (ยช.13/2543) ไม่ถือเป็นคดีครอบครัว

3. คดีร้องขอให้เป็นบุคคลสาบสูญตาม ป.พ.พ. มาตรา 61 ถึงมาตรา 64 (ยช.7/2543) หรือขอให้ตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ (ยช.1/2543) ถือว่าไม่ใช่คดีครอบครัว

4. คดีละเมิดที่ผู้เยาว์กระทำละเมิดซึ่งบิดามารดาต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 429 (ยช.4/2535/ยช.3/2538) หรือคดีละเมิด แม้มีกรณีศาลต้องมีคำสั่งให้แก้ไขในเรื่องข้อบกพร่องเกี่ยวกับความสามารถในการดำเนินคดีกิติ (ฎ.7195/2539) หรือคดีร้องขอให้เพิกถอนการโอนในคดีล้มละลายซึ่งผู้เยาว์เป็นผู้รับโอนกิติ (ฎ.9269/2539) เหล่านี้ไม่ใช่คดีครอบครัวที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัวซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่เป็นคดีครอบครัวตามมาตรา 10(3)

5. คดีฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมตามหลักทั่วไป²⁰

6. คดีฟ้องขับไล่เพราะเหตุประพฤตินรคุณ ไม่เป็นคดีครอบครัว²¹

7. คดีที่ผู้เยาว์ร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ไม่เป็นคดีครอบครัว²²

8. การที่โจทก์ซึ่งเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ส. ยื่นฟ้องจำเลยซึ่งเคยเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ ส. แต่หย่าขาดจากกันแล้ว โดยจำเลยฝ่าฝืนใช้นามสกุลของ ส. ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย เป็นกรณีโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ตาม พ.ร.บ.ชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 12, มาตรา 13 และ ป.พ.พ. มาตรา 18 จึงมีใช่คดีครอบครัวตามมาตรา 10(3)²³

²⁰ เทียบคำวินิจฉัย ยช.16/2544

²¹ เทียบคำวินิจฉัย ยช.6/2541

²² เทียบคำวินิจฉัย ยช.10/2537

²³ เทียบคำวินิจฉัย ยช.2/2545

9. คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ผู้อำนวยการสถานพินิจคืนเงินค่าขายที่ดินที่บิดามารดา ผู้ร้องยกให้ ส. ผู้เยาว์ให้แก่ผู้ร้องบางส่วน ไม่เป็นคดีครอบครัวตามมาตรา 10(3) (เทียบ พช.9/2539)

10. คดีที่ไม่ใช่คดีครอบครัวไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว

ข้อสังเกตบางประการของคดีครอบครัว

1. คดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลธรรมดาและจำเลยฟ้องแยกเป็นคดีครอบครัว ศาลที่มีอำนาจพิจารณาธรรมดาระับฟ้องแยกไว้พิจารณาไม่ได้ (เทียบฎ.2141/2516)

2. คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว จำเลยให้การและฟ้องแย้ง เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลนั้นรับฟ้องแย้งของจำเลยไว้พิจารณารวมกับฟ้องเดิมของโจทก์ได้ เพราะฟ้องเดิมและฟ้องแย้งเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวด้วยกัน²⁴

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวด 13 ว่าด้วยการพิจารณาคดีครอบครัว จึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 146 ว่าการพิจารณาคดีครอบครัวนั้น **ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมกันในข้อพิพาท โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว** เพื่อการนี้ให้ศาลคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ เพื่อประกอบดุลยพินิจด้วย คือ

1. การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

2. การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ยังคดีครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

²⁴ เทียบคำวินิจฉัย พช.6/2542, พช.31/2542

3. การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร และ

4. หามาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 154 บัญญัติว่า **ในการยื่นคำฟ้องหรือคำร้อง ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีครอบครัว เพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระค่าชั้นศาลและค่าฤชาธรรมเนียม** ซึ่งต่างจากในคดีแพ่งทั่วไปที่ผู้ฟ้องคดีแพ่งต้องชำระค่าธรรมเนียมตามมาตรา 1 ทำยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคือ ร้อยละ 2 แต่ไม่เกิน 200,000 บาท และต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในกรณีอื่น ๆ อีกไม่ได้รับการยกเว้นดังเช่นในสองกรณีดังกล่าวข้างต้นนี้ อีกทั้งการฟ้องคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียหรือฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู โจทก์หรือผู้ร้องอาจยื่นคำฟ้องหรือคำร้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลก็ได้ ซึ่งต่างจากคดีแพ่งทั่วไปที่ต้องยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือเท่านั้น การตั้งนายความโดยทั่วไปตามกฎหมายศาลจะตั้งนายความให้แก่จำเลยในคดีอาญาเท่านั้น เพราะถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดหาทนายความให้กับพลเมืองของตนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา แต่ในคดีแพ่งนั้นถือเป็นหน้าที่ของคู่ความที่มีภารกิจได้แย้งสิทธิกัน จะต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตนเองโดยการว่าจ้างทนายความมาเองรัฐจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 158 ได้บัญญัติว่า **ในกรณีคู่ความไม่มีทนายความ จะขอให้ศาลแต่งตั้งให้ก็ได้ ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการชำระให้ทนายความนั้นรัฐบาลจะเป็นผู้ออกให้**

การดำเนินคดีครอบครัวต้องใช้ระยะเวลา บางครั้งคู่ความที่ไม่สุจริตอาจจำหน่ายจ่ายแจกทรัพย์สินต่าง ๆ ของตนเองออกไปเพื่อไม่ให้ฝ่ายที่ชนะคดีสามารถบังคับคดีได้ กฎหมายจึงบัญญัติว่าในระหว่างดำเนินคดีครอบครัว ให้ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการหรือมาตรการคุ้มครองชั่วคราวในเรื่องสินสมรส ค่าทดแทน ที่พิกอาศัยการอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยา และการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตร หรือวิธีการใด ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์ของคู่ความหรือบุตรได้ตามความจำเป็นและสมควรแก่พฤติการณ์แห่งคดี

ในการพิพากษาคดี เมื่อมีคำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาวางศาลตามเงื่อนไข หรือระยะเวลาที่ศาลกำหนด ในกรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษามีรายได้ประจำ ศาลอาจสั่งให้อายัดเงินเท่าจำนวนที่จะชำระเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพเป็นรายเดือน แล้วให้ผู้มีหน้าที่จ่ายเงินดังกล่าวนำเงินมาวางศาลแทนลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้ ถ้าลูกหนี้ไม่ทำตามอาจเรียกมาตัดเงินเดือน ถ้าไม่ฟังคำตัดเดือนจะสั่งขังก็ได้ แต่ละครังไม่เกิน 15 วัน

ในการดำเนินคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้ส่วนเสีย ผู้อำนวยการสถานพินิจ ยังมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ ทั้งกฎหมายยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ที่ศาลต้องแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจทราบถ้ามีคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ทั้งก่อนพิพากษาศาลต้องฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจด้วย ศาลยังมีอำนาจตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้กำกับการปกครอง มีอำนาจสอดส่องบิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้เยาว์ให้ได้ใช้อำนาจปกครองเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของผู้เยาว์ด้วย

เห็นได้ว่ากฎหมายคำนึงถึงสถานภาพของการสมรสและบุตรผู้เยาว์ และมุ่งต่อการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและบุตร ทั้งกฎหมายยังกำหนดเรื่ององค์คณะไว้ในมาตรา 14 ว่า **ถ้าคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่** ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 คน เป็นองค์คณะได้ ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 23 บัญญัติว่าต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 คน และมีผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน ซึ่งองค์คณะอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี เหตุที่กฎหมายได้วางหลักให้ผู้พิพากษาสมทบซึ่งกำหนดว่าต้องเป็นสตรีอย่างน้อย 1 คนนั้น เพราะตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นเห็นว่าท่านผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้น ๆ ย่อมเข้าใจสถานภาพของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในจังหวัดนั้น ๆ ได้ดี ทั้งคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ใน มาตรา 25(2) ต้องมีหรือเคยมีบุตรหรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็ก

หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน หรือครอบครัวมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยเฉพาะผู้พิพากษาสมทบที่เป็นสตรีนั้น ท่านเป็นเพศแม่ มีความอ่อนโยนและเข้าใจถึงสถานภาพของบุตรผู้เยาว์ได้ดีกว่าท่านผู้พิพากษาประจำ เพราะผู้พิพากษาประจำบางคณะเป็นเพศชายทั้งหมด หรือไม่เคยมีครอบครัวหรือไม่เคยมีบุตรมาก่อน

การพิจารณาหรือการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก ต้องแยกประเด็นปัญหาให้ชัดเจน สื่อสารให้เข้าใจกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น การวางแผนในการแก้ไขปัญหาไม่ให้นานปลายหรือไปกระทบกระเทือนกับองค์กรหรือบุคคลอื่น ๆ ในสังคม การตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมในแต่ละกรณีจึงจำเป็น

ปัญหาครอบครัวที่ขึ้นสู่ศาลไม่ว่าคดีครอบครัวในทางแพ่งหรือคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของครอบครัวที่เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่น ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ครอบครัวที่สามีหรือภรรยาทำงานหนักทั้งคู่ ครอบครัวที่ ปู่ ย่า ตา ยายเลี้ยงดูแลหลาน ครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง ครอบครัวที่มีผู้ป่วยด้วยโรคติดต่ออย่างร้ายแรง เช่น โรคเอดส์ โรคเรื้อน ฯลฯ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนฯ จึงบัญญัติไว้ในมาตรา 147 วรรคสาม ในเรื่องการพิจารณาคดีครอบครัวว่า ในกรณีจำเป็นต้องฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ จิตวิทยาการให้คำปรึกษา และนำการสงเคราะห์และการคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ ศาลอาจเรียกบุคคลดังกล่าวมาร่วมปรึกษาหารือ หรือให้ความเห็นตามมาตรา 31 นี้ก็ได้

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 148 บัญญัติว่า **คดีครอบครัวที่มีข้อพิพาทก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความในคดีครอบครัวได้ประนีประนอมกันทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการไกล่เกลี่ย และรายงานผลให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจัดการอบรม ฝึกการปฏิบัติจนสามารถผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวและวิธีการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวแล้ว ผู้อำนวยการของศาลนั้น ๆ จะนำรายชื่อผู้ผ่านการทดสอบเสนอต่อคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ย**

ประจำศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ๆ กลั่นกรองและทำความเข้าใจเห็นสมควรรับผิดชอบราชการศาลเพื่อพิจารณาจดทะเบียน ฉะนั้นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวจึงต้องผ่านการฝึกอบรมและปฏิบัติ อย่างน้อยให้ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยพื้นความรู้ หลักเกณฑ์และวิธีการจดทะเบียนและลายชื่อออกจากทะเบียนผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว พ.ศ.2554 ข้อที่ 7 อัน ประกอบด้วยบทบาทของศาลเยาวชนและครอบครัว ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคดีครอบครัว หลักการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เทคนิคและวิธีการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว จิตวิทยาในการปรึกษาคดีครอบครัว สาเหตุแห่งความรุนแรงในครอบครัว การปรับปรุงความสัมพันธ์ในครอบครัว และจริยธรรมผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว

ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวต้องค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งในครอบครัวให้ได้ เช่น เกิดจากการใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ความคิดเห็นหรือความเชื่อต่างกัน ความต้องการหรือความคาดหวังต่างกัน บุคลิกภาพแตกต่างกัน การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในบางสิ่งบางเรื่องอคติ เลือกมองเฉพาะส่วนหรือการขาดทักษะที่เหมาะสมในบางเรื่อง บางงาน บางโอกาสบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยต้องผ่อนคลายความเครียด เข้าใจความแตกต่าง เปิดการเจรจา เพื่อให้มีการปรับความเข้าใจกัน สื่อสารแบบขอรับ ไม่ใช้การเรียกร้อง กำหนดเป้าหมายที่ทั้งสองฝ่ายรับได้ และคำนึงถึงข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ทั้งต้องทำความตกลงอย่างจริงใจและเข้าใจกัน

การประนีประนอมข้อพิพาทในคดีครอบครัว คือการที่คู่ความที่พิพาทยอมให้บุคคลที่สามคือผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวซึ่งเป็นกลางที่ไม่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท เพียงแต่เข้าไปช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันจนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน

การประนีประนอมต้องกระทำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการต่อรอง เพื่อนำไปสู่การเจรจาและประนีประนอมที่จุดกึ่งกลางระหว่างความต้องการของคู่ความ ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวจึงมีบทบาทในการกำหนดความต้องการขั้นต่ำของคู่พิพาท ด้วยเหตุนี้เองผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวจะต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง รักษาความลับของคู่ความได้ ทั้งต้องอดทนอดกลั้น มีความซื่อสัตย์สุจริต

ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการประนีประนอม คดีครอบครัว มีความสามารถในการเจรจาและติดต่อสื่อสาร ทั้งเข้าใจเนื้อหาและความรู้ในเรื่องที่พิพาท สิ่งที่ยิ่งใหญ่และสำคัญมากของผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว คือต้องมีความเมตตากรุณาและมีจิตสาธารณะ มุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ไกลเกลี่ย ในคดีครอบครัว

ก่อนการไกลเกลี่ยนั้น ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวต้องเตรียมตัว เตรียมคดีและเตรียมพบคู่กรณี เหตุที่ต้องเตรียมตัวเพราะผู้ประนีประนอมต้องมีข้อมูลที่เพียบพร้อม จะได้มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งจะได้วางแผนการทำงานได้ถูกต้อง ความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวผู้ประนีประนอมนับเป็นความสำคัญมาก ฉะนั้น การแต่งกาย เสื้อผ้า หน้าตา ทรงผม จึงเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเตรียมคดี การเริ่มประชุมนั้นผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวต้องเป็นประธานในที่ประชุม ต้องทำหน้าที่เป็นกันเอง เสมือนการปรึกษาหารือสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะต้องพยายามยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี ถ้าจะมีตลกบ้างก็ไม่น่าเกลียด แต่อย่าเกินงาม เมื่อเริ่มประชุมต้องทักทายทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ขอบคุนทุกฝ่ายที่ให้ความร่วมมือ ต้องอธิบายสิ่งที่ต้องปฏิบัติขณะไกลเกลี่ย เช่น ให้ใครพูดก่อนหลัง ขณะอีกฝ่ายหนึ่งพูด ขอให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ฟังที่ดี กรุณาอย่าได้เถียงออกไปทันทีทันใด บางครั้งต้องพูดลับหลังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งบ้าง เป็นต้น

เมื่อเริ่มเข้าสู่ประเด็นการเจรจา ต้องให้แต่ละฝ่ายอธิบายเหตุผล โดยให้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้ประนีประนอมฟัง ผู้ประนีประนอมต้องตั้งใจฟังและพยายามค้นหาปัญหาและกำหนดประเด็นในการเจรจา ควรเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายพูดได้อย่างเท่าเทียมกัน ถ้าจำเป็นที่จะได้แย้งก็ให้ได้แย้งอย่างนุ่มนวล อย่ารีบร้อนที่จะรู้ปัญหา แต่ต้องฟังให้สิ้นกระแสความก่อน ต้องตระหนักเสมอว่าธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างไร และพยายามเข้าใจและหาทางแก้ไข เพราะทุกคนไม่มองจุดบกพร่องของตนเอง ต้องการสิ่งที่ดีที่สุด แต่พยายามให้สูญเสียน้อยที่สุด การปรับความเข้าใจ ประสานความคิด และแสวงหาจุดร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญ พยายามค้นหาและชี้แนะทางเลือกอื่น ๆ ทั้งต้องควบคุมประเด็นการเจรจาให้อยู่ในกรอบมิให้บานปลายขยายความออกไป

การตกลงกันได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็นับว่ามีประโยชน์มากพอ คู่ความ
ทุกฝ่ายได้เข้าใจมุมมองและเหตุผลของอีกฝ่าย การยุติความขัดแย้งบางประเด็นไปได้
หรือทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ ไม่ติดใจเรียกร้อง ควรทำบันทึกเป็นหลักฐานไว้ ฉะนั้น
การหากรอบข้อตกลงและการเขียนข้อตกลงร่วมกัน และการตรวจสอบว่าตรงกับความ
พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายหรือไม่จึงเป็นข้อสำคัญ ฉากจบจะจบด้วยการแสดงความยินดี
หรือการสร้างสัมพันธ์ภาพต่อกัน เช่น การไหว้พระร่วมกัน การไหว้ผู้ใหญ่ที่ทั้งสองฝ่าย
ให้ความเคารพด้วยกันก็สามารถทำได้

จากการที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีครอบครัวที่ดี
การประนีประนอมคดีครอบครัวที่ดี มิใช่การเยียวหาเรื่องค่าเสียหายในเรื่องของ
ทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่คดีครอบครัวลงลึกไปถึงจิตวิญญาณของแต่ละฝ่าย
ความคับข้องใจ ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความสลดหดหู่ อารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะรัก โกรธ
เกลียด จึงต้องบัญญัติรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างไปจากการพิจารณาพิพากษาหรือ
ประนีประนอมต่างจากคดีแพ่งอื่น ๆ โดยเฉพาะความรับผิดชอบในอนาคตที่ส่งผล
ต่อเด็กหรือเยาวชน เพราะมีฉะนั้นอาจจะมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก แนวคิดของ
บุตรเยาว์ในอนาคตได้

การจัดเก็บภาษีจากสถานการค้าน้ำมันของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

พรสมพล คำมณี¹

บทนำ

โดยเจตนารมณ์และหลักการของการปกครองท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง จึงมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะพื้นฐานเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในเขตจังหวัด โดยสามารถกำหนดนโยบายและบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบายหรือความต้องการของตนเองภายใต้ขอบเขตของกฎหมายว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ และมีองค์การที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัด เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามความมุ่งหมายของประชาชน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดตามศักยภาพและงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

¹ นิตกร 7๖ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา, นิติศาสตรบัณฑิต.

ดังนั้นความสามารถในการจัดหารายได้เพื่อเป็นงบประมาณใช้จ่ายในการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่มีผลกระทบต่อการปกครองและดำเนินการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชน

ความเป็นอิสระในการจัดเก็บรายได้และการบริหารรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

การที่ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการจัดเก็บรายได้และการบริหารรายได้เองถือเป็นมิติใหม่ที่ดีต่อการพัฒนาประเทศตามรูปแบบสากลในเรื่องการกระจายอำนาจการคลัง เพราะหากราชการส่วนกลางกระจายอำนาจทางปกครองแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่ให้ความเป็นอิสระด้านการคลังแก่ท้องถิ่นอย่างเพียงพอ ก็ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

วิธีการกำหนดที่มาของรายได้ของท้องถิ่น อาจทำได้ 2 วิธี คือ วิธีแรกกำหนดจากรายได้โดยตรง โดยยึดหลักการที่ชัดเจนในเรื่องภารกิจหน้าที่ และวิธีที่สองกำหนดจากการแบ่งรายได้ คือ รัฐบาลกับท้องถิ่นแบ่งภาษีที่ไม่ว่าใครจะเป็นผู้จัดเก็บร่วมกัน ภาษีที่อยู่ในแนวทางนี้ เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาษียานยนต์ ล้อเลื่อน ภาษีเหล้า รัฐบาลเป็นผู้เก็บให้แล้วท้องถิ่นไปขอแบ่ง ไม่ว่าจะขอแบ่งทั้งหมดหรือบางส่วน แต่ที่สำคัญคือแบ่งแล้วต้องสะท้อนที่มาของรายได้และฐานของภาษีนั้น ๆ

การดำเนินการบริหารจัดการรายได้ของท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติในการกำหนดรายได้ดังต่อไปนี้ 1. ความแน่นอนและความสม่ำเสมอของรายได้ 2. ต้นทุนในการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นต้องไม่สูงเกินไป 3. ต้องเป็นรายได้ที่ท้องถิ่นสามารถกำหนดอัตราการจัดเก็บการประเมินภาษี ฐานภาษี รูปแบบการจัดเก็บโดยท้องถิ่น และ 4. ต้องเป็นภาษีที่ประชาชนในท้องถิ่นยอมรับ

ความเป็นอิสระในการจัดเก็บรายได้และการบริหารรายได้มีเพียงใด ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามหลักการปกครองท้องถิ่นและหลักการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่เพียงแต่การกระจายอำนาจทางการปกครองเท่านั้น ต้องรวมถึงการพิจารณาถึงขอบเขตของการกระจายอำนาจทางการคลังแก่ท้องถิ่นด้วย เนื่องจากเหตุผลสำคัญสองประการคือ ประการแรก การที่รัฐบาลท้องถิ่นนั้นจะสามารถปฏิบัติ

หน้าที่ของตนได้มากขึ้นแค่นั้น ประการที่สองข้อบังคับซึ่งถึงความจำเป็นอิสระในการตัดสินใจเลือกผลิตบริการสาธารณะประเภทต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยรัฐบาลหรือประชาชนในท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับภาษีอากรท้องถิ่น

ภาษีท้องถิ่นเป็นภาษีที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ใกล้หรือไกลความเจริญ ที่มาของรายได้ท้องถิ่นจากภาษีอากรมี 2 แหล่ง คือ ท้องถิ่นจัดเก็บเอง เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย เป็นต้น และส่วนกลางจัดเก็บให้ คือ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ตลอดจนภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์หรือล้อเลื่อน

เนื่องจากภาษีอากรท้องถิ่นเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้ต้องเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในลักษณะบังคับ จึงจำเป็นต้องมีหลักการเก็บภาษีที่ดี เพื่อให้สามารถบังคับจัดเก็บได้ และผู้จ่ายเต็มใจที่จะจ่ายตามหน้าที่ของตน ตลอดจนมีความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งหลักการเก็บภาษีโดยทั่วไปมักยึดถือตามแนวคิดของอดัม สมิท (Adam Smith) หรือที่เรียกว่า Adam Smith's Canons สรุปดังนี้ ต้องให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษี โดยมีหลักว่าควรจ่ายตามกำลังความสามารถในการชำระภาษี (Ability to Pay) ของแต่ละคน ต้องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บให้รัดกุมและแน่นอน ต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียภาษีมากที่สุด ควรใช้วิธีการที่ง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน และต้องถือหลักจัดเก็บในอัตราต่ำแต่เก็บได้มากและทั่วถึง

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับและหลักการตรากฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรของไทย หลักการจัดเก็บภาษีมียังนี้ มีความเป็นธรรม (Equity) มีความแน่นอนและชัดเจน (Certainty) มีความสะดวก (Simplicity) มีประสิทธิภาพ (Economy) มีความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ (Economic Neutrality) อำนวยรายได้ (Productivity) จัดเก็บในอัตราก้าวหน้าและมีความยืดหยุ่น (Flexibility)

อำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

การจัดเก็บภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
สงขลา ปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540
และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 3 พ.ศ.2546 มาตรา 64 คือ

มาตรา 64 องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเก็บภาษีบำรุง
องค์การบริหารส่วนจังหวัดจากการค้าในเขตจังหวัด ต่อไปนี้

(1) น้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน
หรือก๊าสปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ โดยจัดเก็บเพิ่มขึ้นได้ไม่เกิน
ลิตรละสิบสตางค์สำหรับน้ำมัน และกิโลกรัมละไม่เกินสิบสตางค์สำหรับก๊าสปิโตรเลียม

(2) ยาสูบ โดยจัดเก็บเพิ่มขึ้นได้ไม่เกินมวณละสิบสตางค์

ราคาจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นตามวรรคหนึ่ง ไม่ถือว่าเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย
ว่าด้วยการกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด

จากบทบัญญัติข้างต้นมีผลให้ภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันถือเป็นภาษีท้องถิ่น
ประเภทหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่จัดเก็บจากผู้ค่าน้ำมันในเขต
จังหวัด โดยภาษีที่จัดเก็บอาศักรจําแนกฐานภาษี คือเป็นภาษีที่เก็บจากการบริโภค
(Taxes on Commodities) ของประชาชนในเขตจังหวัดนั้น

ในทางปฏิบัติ การจัดเก็บภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมัน องค์การบริหารส่วนจังหวัด
ต้องออกเป็นกฎหมายท้องถิ่น คือ ข้อบัญญัติภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด
จากสถานการณ์ค่าน้ำมัน จึงจะสามารถจัดเก็บภาษีน้ำมันจากสถานการณ์ค่าน้ำมัน
ซึ่งโดยข้อบัญญัติดังกล่าวได้มอบให้กรมสรรพสามิตเป็นผู้จัดเก็บแทน โดยอาศัยอำนาจ
ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 มาตรา 71 วรรคหนึ่ง
มีผลให้กรมสรรพสามิตเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัด ตามผลของกฎหมาย

โครงสร้างของภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในเรื่องโครงสร้างของภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีประเด็นพิจารณาดังนี้

1. ฐานภาษีและอัตราการจัดเก็บ ฐานภาษีของภาษีจากสถานการณ์ค่าน้ำมันในปัจจุบันได้ถูกกำหนดไว้ตามมาตรา 64(1) แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2546 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากการค้าในเขตจังหวัดจากน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน หรือก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ โดยจัดเก็บเพิ่มขึ้นได้ไม่เกินสิบสองสตางค์สำหรับน้ำมัน และกิโลกรัมละไม่เกินสิบสตางค์สำหรับก๊าซปิโตรเลียมทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่นเพื่อให้มีอำนาจเรียกเก็บ การกำหนดฐานภาษี และอัตราภาษีที่เรียกเก็บจากสถานการณ์ค่าน้ำมันในเขตจังหวัด

2. ผู้มีหน้าที่เสียภาษี สถานการณ์ค่าน้ำมันในเขตจังหวัด ซึ่งได้แก่

(1) สถานีบริการค่าน้ำมันที่จำหน่ายน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน หรือก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์

(2) คลังน้ำมัน เฉพาะกรณีจำหน่ายน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน หรือก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการขนส่งที่มีสถานีบริการน้ำมันของตนเอง หรือผู้ประกอบการที่เป็นผู้บริโภคน้ำมันปลายทาง

กรณีศึกษาปัญหาการจัดเก็บภาษีน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

6.1 ข้อหารื้อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขเสรีจ 527/2544 เรื่องการออกข้อบัญญัติเพื่อเรียกเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด แม้ว่าพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 เป็นกฎหมายที่กำหนดที่มาของรายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดอัตราสูงสุดของรายได้จากภาษีแต่ละชนิดที่จะยอมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บได้ แต่ไม่ได้ทำให้องค์กรส่วนท้องถิ่นมีอำนาจกำหนดภาษีอากร

ในอัตราที่เพิ่มขึ้นเองได้ เว้นแต่ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะดังนั้นองค์กรบริหารส่วนจังหวัดจะออกข้อบัญญัติจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มขึ้นได้สำหรับสิ่งใดและในอัตราใดนั้น จึงต้องพิจารณาจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540

6.2 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.45/2552 ผู้ถูกฟ้อง (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี) ได้ออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี เรื่องการเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากสถานการค้าปลีกน้ำมันและยาสูบ พ.ศ.2543 เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 ตามข้อบัญญัติดังกล่าวข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6 กำหนดให้ผู้ถูกฟ้องคดีเรียกเก็บภาษีน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน ในอัตราลิตรละ 4.45 สตางค์ ผู้ถูกฟ้องคดีได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีเสียภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด เนื่องจากผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ค้าปลีกน้ำมันตามข้อบัญญัติดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าภาษีที่ผู้ถูกฟ้องคดีเรียกเก็บเป็นภาษีที่ซ้ำซ้อนและขัดต่อรัฐธรรมนูญ พื้นที่ประกอบกิจการค้าขายน้ำมันของผู้ฟ้องคดีอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งอยู่ในเขตปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น และองค์การบริหารส่วนตำบลมิได้ให้ความยินยอมในการจัดเก็บภาษีดังกล่าว ผู้ถูกฟ้องจึงไม่มีอำนาจในการจัดเก็บ ผู้ฟ้องคดีจึงขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนข้อบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บภาษีน้ำมันจากสถานค้าปลีkdังกล่าว ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นราชการส่วนท้องถิ่น และมีอำนาจบริหารกิจการในเขตจังหวัด ดังนั้นเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงครอบคลุมทับซ้อนกับเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัด ซึ่งมาตรา 283 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจเพื่อกำหนดการแบ่งอำนาจหน้าที่และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง และให้มีกฎหมายรายได้ท้องถิ่นเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไม่มีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

กำหนดอำนาจหน้าที่และการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับองค์การบริหารส่วนตำบลไว้ รวมทั้งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด สำหรับน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน ก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ ซึ่งเก็บจากการค้าในเขตจังหวัด และมาตรา 45(1) มาตรา 51 มาตรา 53 และมาตรา 71 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ได้บัญญัติให้อำนาจองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด และมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันได้ให้อำนาจองค์การบริหารส่วนจังหวัดออกข้อบัญญัติเก็บภาษีน้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซลและน้ำมันที่คล้ายกัน หรือก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ ที่เป็นการค้าในเขตจังหวัด ผู้ถูกฟ้องคดีได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับในการตราข้อบัญญัติเรียกเก็บภาษีน้ำมันจากสถานค้าปลีก ดังนั้น การตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี เรื่อง การเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากสถานค้าปลีกน้ำมันและยาสูบ พุทธศักราช 2543 จึงเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวแล้ว และไม่แย้งหรือขัดหรือเก็บภาษีซ้ำซ้อนกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกล้วย อันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญตามข้ออ้างของผู้ฟ้องคดี

6.3 การศึกษาการจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา จากสถานค้าปลีกน้ำมันและยาสูบ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.2542 มีความชัดเจนในเรื่องของหลักการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แต่มีข้อสังเกตที่ควรทบทวนหรือปรับปรุง ดังนี้ 1) ความไม่เสมอภาคในการจัดเก็บภาษี อันสืบเนื่องมาจากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งไม่มีการออกข้อบัญญัติ จึงเป็นช่องว่างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทั้งในส่วนผู้ประกอบการด้วยกันและความเหลื่อมล้ำในภาระภาษีที่ตกอยู่แก่ผู้บริโภคในท้องถิ่นที่ถูกจัดเก็บ เป็นผลต่อเนื่องให้ราคาขายปลีกน้ำมันและยาสูบในเขตจังหวัดที่มีการออกข้อบัญญัติให้จัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดสูงกว่าราคาขายปลีกในเขตกรุงเทพมหานคร 2) การจัดเก็บ องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้มอบให้สรรพสามิตเป็นผู้จัดเก็บตามข้อบัญญัติ แต่ข้อบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้อำนาจหน้าที่

ในการประเมินเรียกเก็บภาษีเบี้ยปรับและเงินเพิ่มจากผู้ค้าปลีก เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้การจัดเก็บภาษีโดยเจ้าพนักงานสรรพสามิตไม่ครอบคลุมกระบวนการทั้งหมด

6.4 การจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากสถานค้าปลีกน้ำมัน ปัญหาอุปสรรคต่อการใช้บังคับกฎหมายมีดังนี้ 1) โครงสร้างภาษีที่มีอัตราภาษีแบบเพดาน ทำให้เกิดการใช้ดุลยพินิจในองค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่ละแห่ง และไม่มี การกำหนดอัตราขั้นต่ำเพื่อเป็นบรรทัดฐานแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้มี เรื่องของผลประโยชน์และการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเข้ามา เกี่ยวข้องได้ 2) ขาดความเป็นระบบของบทบัญญัติกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกรมสรรพสามิต ซึ่งเป็นผู้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการจัดเก็บ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเองมีความยุ่งยากในการอ้างอิง ประกอบกับจุดอ่อนในเนื้อหาของบทบัญญัติกฎหมาย ทำให้เกิดช่องว่างในการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีได้ง่าย 3) พื้นที่ซ้ำซ้อน ที่เกิดขึ้นระหว่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งควรได้มีการกำหนด ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งเดียวเป็นผู้จัดเก็บภาษีประเภทหนึ่ง ๆ เพื่อทำให้ เกิดความชัดเจนในเรื่องการจัดระบบภาษีท้องถิ่น และ 4) ความคาบเกี่ยวของภาษี จากสถานการณ์ค้าปลีกน้ำมัน กับภาษีประเภทอื่น ๆ ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดความสับสน ในการเสียภาษีและหลีกเลี่ยงภาษี

6.5 โครงการส่งเสริมการเพิ่มขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการจัดเก็บภาษีน้ำมันของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดเข้าร่วม 4 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งทั้ง 4 แห่งได้มีการแก้ไขปรับปรุงข้อบัญญัติที่ใช้ไปใน แนวทางเดียวกัน กล่าวคือจากข้อบัญญัติที่เดิมมีหลักการสำคัญกรมสรรพสามิต จัดเก็บให้ เป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บเอง อีกทั้งแก้ไขวิธีการเรียกเก็บและ ยื่นชำระภาษี ตลอดจนอำนาจเปรียบเทียบคดีให้เอื้อต่อการดำเนินการจัดเก็บภาษีของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเอง มีผลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ สามารถจัดเก็บภาษีน้ำมันได้เพิ่มขึ้น

และจากการรวบรวมงานวิจัยที่ได้มีการศึกษาในเรื่องการจัดเก็บภาษีน้ำมัน ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พอสรุปสภาพปัญหาที่สำคัญได้ 4 ประการ ได้แก่

ปัญหาด้านกฎหมาย

1. ข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ใช้บังคับใช้กำหนดการจดทะเบียนภาษียังไม่ครบถ้วน ไม่เรียกเก็บภาษีจากก๊าซปิโตรเลียมที่ใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถยนต์ ทั้งที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสูญเสียรายได้บางส่วนไป

2. การจดทะเบียนภาษียังไม่ครอบคลุมการค้าในเขตจังหวัดทั้งหมด ซึ่งมีการจดทะเบียนเพียงสถานีบริการน้ำมันและคลังน้ำมันซึ่งจำหน่ายปลีกเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงการค้าของคลังน้ำมัน ตัวแทนจำหน่ายน้ำมันที่ไม่มีสถานการค้าเป็นหลักแหล่ง (jobber)

3. การจดทะเบียนภาษีมีประสิทธิภาพไม่เต็มที่และได้รับเงินภาษีไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย อันเป็นปัญหาที่เกิดจากการมอบอำนาจให้กรมสรรพสามิตจัดเก็บแทน ทำให้ในการจดทะเบียนภาษีเป็นไปตามข้อบังคับกรมสรรพสามิตเท่านั้น คือ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่จะรับชำระภาษีแทนเท่าที่อยู่ในอำนาจตน ซึ่งทั้งนี้เจ้าหน้าที่สำนักงานสรรพสามิตไม่มีอำนาจเปรียบเทียบคดีและบังคับการค้างชำระภาษี ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ติดตามตรวจสอบการชำระภาษีให้ถูกต้องสมบูรณ์ และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บร้อยละ 3 ของภาษีที่จัดเก็บได้

ปัญหาด้านการบริหารงานการจัดเก็บภาษีน้ำมันและภาษียาสูบ

การขาดมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่จะทำให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเข้ามาอยู่ในระบบและเสียภาษีอย่างถูกต้อง มีความเป็นธรรมระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดขาดการติดตามตรวจสอบผู้มีหน้าที่เสียภาษี รวมทั้งฐานข้อมูลผู้ที่มีหน้าที่เสียภาษี และขาดการลงโทษผู้หลีกเลี่ยงภาษีอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากผลทางการเมือง

ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีน้ำมันและภาษียาสูบ

เจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในกระบวนการดำเนินการจัดเก็บภาษี การติดตามตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมายอย่างครบวงจร อีกทั้งจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับปริมาณงานในการจัดเก็บภาษีน้ำมัน โดยในการเร่งรัดและบริหารการจัดเก็บภาษีน้ำมันนั้น เป็นหน้าที่ของฝ่ายเร่งรัดและจัดเก็บรายได้กองคลัง ซึ่งมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่มาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่เพียงแต่ต้องจัดเก็บภาษีน้ำมันเท่านั้น แต่ยังคงต้องจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมประเภทอื่น ๆ เช่น ภาษีจากผู้เข้าพักโรงแรมค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบอนุญาตต่าง ๆ อีก เป็นต้น

ปัญหาด้านผู้มีหน้าที่เสียภาษีน้ำมันและภาษียาสูบ

สาเหตุหลักที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษียังไม่ยอมรับและให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเนื่องจากขาดความเข้าใจในหลักการจัดเก็บภาษี ต้องรับภาระในเรื่องการจัดทำเอกสาร ไม่ได้ได้รับความสะดวกในการชำระภาษี และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเนื่องจากเจ้าหน้าที่ขาดการติดตามตรวจสอบและลงโทษผู้หลีกเลี่ยงภาษีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจำนวนมากขาดความเกรงกลัวและไม่ประสงค์เข้ามาอยู่ในระบบ กรณีเช่นนี้ยังทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้มีหน้าที่เสียภาษีที่ยอมรับและให้ความร่วมมือในการเสียภาษีอย่างถูกต้องและครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

ภาษีน้ำมัน เป็นภาษีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นรายได้ของท้องถิ่นประเภทภาษีท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บเอง และในการจัดเก็บต้องตราเป็นข้อบัญญัติ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 64(1) แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2546 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งมีผลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถเรียกเก็บภาษีน้ำมันจากการค้าในเขตจังหวัด แม้ว่าผู้ค้ามีสถานการค้าอาศัยอยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นก็ตาม ไม่ถือเป็นการซ้ำซ้อนแต่อย่างใด ดังคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด แต่การออกข้อบัญญัติจัดเก็บภาษีนำร่ององค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มขึ้นได้ สำหรับสิ่งใดและในอัตราใดนั้นต้องพิจารณาจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ด้วย

ที่ผ่านมาจากการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดหลายแห่งได้มีการออกข้อบัญญัติจัดเก็บภาษีน้ำมันและมีการจัดเก็บภาษีตามข้อบัญญัติที่ผ่านมา พบว่าทุกแห่งประสบปัญหาในการบังคับใช้ ไม่สามารถจะจัดเก็บให้เป็นไปตามข้อบัญญัติได้ ทั้งนี้มีสาเหตุหลายประการที่เป็นปัญหาอุปสรรค สาเหตุที่สำคัญคือตัวข้อบัญญัติ การบริหารจัดการในการจัดเก็บภาษีน้ำมัน และตัวผู้บริหารท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งแนวทางในการเพิ่มความพยายามและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สามารถดำเนินการโดยควรดำเนินนโยบายควบคู่กันไปทั้งนโยบายทางกฎหมายและนโยบายทางการบริหาร กล่าวคือ

การแก้ไขเชิงกฎหมาย

1. ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ควรมีการแก้ไขให้ชัดเจนในเรื่อง ภาษีน้ำมันที่จัดเก็บทั้งฐานภาษี อัตราภาษี ผู้มีหน้าที่เสียภาษี และเรื่องการบริหารจัดการในการจัดเก็บภาษี ทั้งนี้โดยประกอบด้วยหลักการสำคัญดังนี้คือ 1) ฐานภาษี เก็บจากการจำหน่ายน้ำมันทั้งค้ำส่งและค้ำปลีก 2) ผู้มีหน้าที่เสียภาษี ต้องครอบคลุมทั้งคลังน้ำมัน คลังก๊าซ สถานีบริการน้ำมัน สถานีบริการก๊าซ และผู้ประกอบการหรือตัวแทนค้ำส่งหรือค้ำปลีก 3) อัตราภาษี กำหนดให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจในท้องถิ่น ขณะเดียวกันสอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดใกล้เคียง 4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้จัดเก็บเอง 5) วิธีการยื่นชำระภาษี ต้องชัดเจนและมีขั้นตอนที่เอื้อและก่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เสียภาษี 6) อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องชัดเจน มีเพียงพอที่จะทำให้การดำเนินการเรียกเก็บภาษีจากผู้เสียภาษีมีประสิทธิภาพ 7) การบังคับภาษีอากรค้ำชำระ รวมตลอดถึงอำนาจในการเปรียบเทียบคดีผู้ละเมิดข้อบัญญัติ 8) ออกประกาศ ระเบียบ แนวปฏิบัติ และแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีเอง

2. แนวทางการบริหารการจัดเก็บขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงนำเสนอตัวแบบหนึ่งที่สามารถนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ คือการจัดเก็บภาษีน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในรูปเครือข่าย โดยการร่วมมือกันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกันเป็นเครือข่าย ซึ่งในเครือข่ายนั้นมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ใดที่หนึ่งมีคลังน้ำมันของผู้ประกอบการค้ำน้ำมันตั้งอยู่ในเขตจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นในเครือข่ายออกข้อบัญญัติมอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นที่ตั้งคลังน้ำมันจัดเก็บให้จากผู้ค้ำน้ำมันที่รับน้ำมันมาจำหน่ายในเขตจังหวัด และจัดเก็บเองจากผู้ค้ำน้ำมันที่ไม่ได้รับน้ำมันจากคลังน้ำมันที่จำหน่ายในเขตจังหวัด โดยกำหนดอัตราจัดเก็บเดียวกันทุกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเครือข่าย เพื่อให้การจัดเก็บโดยเท่าเทียมกัน และในการดำเนินการดังกล่าวให้มีการทำบันทึกข้อตกลงระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นที่ตั้งคลังน้ำมันหรือคลังก๊าซจัดเก็บภาษีน้ำมันแทนโดยหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแล้วส่งมอบภาษีที่จัดเก็บได้ที่เป็นปริมาณน้ำมันจากการบริโภคภายในเขตจังหวัดแต่ละจังหวัดจากฐานข้อมูลการส่งจ่ายน้ำมันของคลังน้ำมันไปในแต่ละจังหวัด ซึ่งแนวทางนี้จะทำให้สามารถจัดเก็บภาษีน้ำมัน

ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย สามารถแก้ไขปัญหาคำคัญคือการรั่วไหลในการจัดเก็บภาษีน้ำมัน โดยเฉพาะการค้าของคลังน้ำมัน ตัวแทนจำหน่ายน้ำมันที่ไม่มีสถานการค้าเป็นหลักแหล่ง (Jobber) และสอดคล้องกับโครงสร้างธุรกิจการค้าน้ำมันในประเทศ

การแก้ไขเชิงการบริการ

ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลและการออกข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษียอมรับและยินยอมเสียภาษีน้ำมัน การบริหารงานการเงินการคลังที่โปร่งใสได้รับการยอมรับจากประชาชนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและตรวจสอบการบริหารงาน โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินจากเม็ดเงินภาษีที่จัดเก็บได้ การเผยแพร่ให้ข้อมูลประโยชน์สาธารณะอันเกิดจากการใช้จ่ายเงินภาษีท้องถิ่นแก่ประชาชนและการดำเนินมาตรการที่ก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการบริหารการจัดเก็บภาษี

อ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. กฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ.2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540. (ออนไลน์). สืบค้น http://www.thailocaladmin.go.th/upload/regulation/type2/2552/6/392_1.pdf. (15 มกราคม 2553).

_____. (2549). การเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด. หนังสือเวียนที่ มท. 0808.3/ว 679 ลงวันที่ 28 เมษายน 2549.

มาลินี บุญสม. (2544). การจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเชิงเทรา จากสถานค้าปลีกน้ำมันและยาสูบ. ปัญหาพิเศษหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัชดาพร นิมพงษ์ศักดิ์. (2548). การจัดเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด จากสถานค้าปลีกน้ำมัน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วราศิณี สุนทร. (2552). ปัญหาการจัดเก็บภาษีจากสถานการค้าน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. รายงานการวิจัยหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540. (Online). สืบค้นที่ <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%cd16/%cd16-20-9999-update.pdf>. (15 มกราคม 2553).

_____. 2544. บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การออกข้อมูลบัญญัติเพื่อเรียกเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด (เลขเสรีจ 527/2544). (Online). สืบค้นที่ http://www.lawreform.go.th/lawreform/images/th/deca/2544/c2_0527_2544.htm. (5 กุมภาพันธ์ 2553).

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. (2553). ระเบียบ กฎหมาย การจัดเก็บรายได้ องค์การบริหารส่วน จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : โรงพิมพ์ใจเซฟ.

..... นวัตกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วน
จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : โรงพิมพ์ใจเซฟ.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2553). **การจัดเก็บภาษีน้ำมันจากสถาน
การค้า**. เอกสารประกอบการสัมมนาตามโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
สรุปความเห็นแนวทางการจัดเก็บภาษีน้ำมันขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
ในเขตจังหวัดภาคใต้ วันที่ 4-5 กุมภาพันธ์ 2553 ณ โรงแรมแกรนด์เสวตลักซ์
อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

สถานะของปัจเจกชนในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่

(Status of individuals in the Context of Modern International Law)

อานนท์ ศรีบุญโรจน์¹

บทคัดย่อ

แม้ว่าในปัจจุบันปัจเจกชนจะยังไม่ได้รับการยอมรับว่ามี “สภาพบุคคล” ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ก็มีโอกาสที่ปัจเจกชนได้เข้ามามีบทบาทในทางระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาการของสังคมระหว่างประเทศ ประกอบกับการขยายขอบเขตในทางเนื้อหาของกฎหมายระหว่างประเทศ ทำให้การพิจารณาปัญหาในเรื่องสถานะของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศมีความยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งที่จะพิจารณาถึงสถานะของปัจเจกชนภายใต้ระบบกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะได้ศึกษาถึงพัฒนาการทางความคิด ตลอดจนสถานะของปัจเจกชนในบริบทกฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่ ซึ่งสรุปได้ว่า สถานะของปัจเจกชนยังมีความไม่ชัดเจนในทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศ หากแต่กฎหมายระหว่างประเทศก็ได้ให้สิทธิ กำหนดหน้าที่ รวมทั้งความรับผิดชอบให้แก่ปัจเจกชน ถึงแม้จะไม่เท่ากับรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศซึ่งเป็นบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม

Abstract

At present, although individuals have not been recognised a legal personality in international law. It cannot be denied that the roles of individuals are increasing because of the development of international society and the expansion of sphere of international law. These factors make the position of individuals in the sense of international law are difficult and complex.

This article aims to analyse the status of individuals under international law system through the development of concept and status of individuals in the context of modern international law. Finally, it can be concluded that status of individual in international law is not explicit. Although international law gives rights, obligations and responsibilities to individuals, it is not equal to State and International organisations.

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า รัฐ (state) มีสถานะเป็นผู้ทรงสิทธิดั้งเดิม “มีสภาพบุคคล” ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ (subject of international law) ตามนัยรัฐจึงมีสิทธิ หน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบอันเกิดจากการกระทำที่มีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนต่อพันธกรณีของตน (state responsibility) จนกระทั่งในปี 1949 การยอมรับสถานะขององค์การระหว่างประเทศ (international organization) ในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้รับการยอมรับโดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice : ICJ) ในความเห็นแนะนำ (advisory opinion)

ในการพิจารณาเรียกร้องค่าเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่อันเกิดกับเจ้าหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติ (Reparation Case)² โดยในคดีนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความเห็นว่า “องค์การสหประชาชาติเป็นบุคคลในทางระหว่างประเทศ (international persons) ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ในทางระหว่างประเทศ”³ ส่งผลให้องค์การสหประชาชาติ มีความสามารถที่จะเรียกร้องต่อรัฐซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่องค์การสหประชาชาติได้ จากคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีนี้เอง ส่งผลให้องค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ได้รับการยอมรับว่ามีสภาพบุคคลตามไปด้วย

ในส่วนของปัจเจกชน “Individuals” (บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) นั้น แม้จะได้รับการยอมรับโดยทั่วไปถึงสถานะของปัจเจกชนว่ามีสภาพบุคคลภายใต้ระบบกฎหมายภายในของรัฐก็ตาม แต่ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ สถานะของปัจเจกชนยังคงมีความไม่ชัดเจนเมื่อเทียบระบบกฎหมายภายใน และเมื่อคำนึงว่าในปัจจุบันปัจเจกชนได้เข้ามามีบทบาทในทางกฎหมายระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น⁴ ประกอบกับการขยายขอบเขตในทางเนื้อหาของกฎหมายระหว่างประเทศ⁵ จึงทำให้ปัญหาในเรื่องการพิจารณาสถานะของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศมีความซับซ้อนและยากมากยิ่งขึ้น

โดยในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งที่จะพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของปัจเจกชนภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศสมัยใหม่ แต่ก่อนที่จะได้ก้าวไปสู่ประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงพัฒนาการทางความคิดในเรื่องปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเสียก่อนเพื่อเป็นการทำความเข้าใจในเบื้องต้นถึงแนวคิดในเรื่องปัจเจกชนภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ แล้วจึงจะได้พิจารณาถึงสถานะของปัจเจกชนภายใต้ระบบกฎหมายระหว่างประเทศสมัยปัจจุบัน ก่อนที่จะนำไปสู่บทสรุปต่อไป

² Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, I.C.J. Advisory Opinion of April 11th, 1949. Retrieved August 13, 2012, from <http://www.icj-cij.org/docket/file/4/1835.pdf>

³ Ibid.

⁴ Malcolm N. Shaw. (2008). International Law. p. 258.

⁵ Ibid. pp.43-49.

พัฒนาการทางความคิดในเรื่องปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ

สำหรับพัฒนาการทางความคิดในเรื่องปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้นเดิมทีตามทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศไม่ยอมรับว่าปัจเจกชนเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศถือว่าสิทธิหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศจะต้องแสดงออกโดยผ่านรัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนนั้น ๆ⁶ ตามนัยนี้ปัจเจกชนที่ได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของรัฐอื่นจึงไม่อาจเรียกร้องในทางระหว่างประเทศให้รัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำของรัฐได้โดยตรง แต่จะต้องกระทำโดยผ่านรัฐเจ้าของสัญชาติ ด้วยการขอความคุ้มครองทางทูต (diplomatic protection) จากรัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนที่ได้รับความเสียหาย

ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้รับการยอมรับจากทั้งนักกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น Oppenheim, Waldock, Brownlie⁷ และศาลระหว่างประเทศ โดยในคดี Mavrommatis Palestine Concessions ค.ศ.1942 ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice : PCIJ) ได้วินิจฉัยว่า “เฉพาะเมื่อรัฐได้ให้ความคุ้มครองทางทูตและเรียกร้องในนามของคนชาติของตนเท่านั้น จึงจะถือว่ามิข้อพิพาทเกิดขึ้นในทางกฎหมายระหว่างประเทศ”⁸ ตามนัยนี้จะเห็นได้ว่าแม้ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศจะได้อำนาจการยอมรับถึงสิทธิของปัจเจกชนในอันที่จะเรียกร้องให้รัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ปัจเจกชน ได้ก็ตาม หากแต่การที่จะบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิดังกล่าวก็จำเป็นที่จะต้องทำโดยผ่านรัฐเจ้าของสัญชาติ ซึ่งทำในนามของปัจเจกชนผู้ได้รับความเสียหายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศไม่ยอมรับสถานะของปัจเจกชนว่าเป็นผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

⁶ จุมพต สายสุนทร. (2549). กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1. หน้า 210.

⁷ Alexander Orakhelashvili. (2001). “The Position of the Individual In International Law,” California Western International Law Journal. pp.245-246.

⁸ อ้างใน, จุมพต สายสุนทร . เล่มเดิม. หน้า 210, และโปรดดู Malcolm N. Shaw. Supra note. P. 810.

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แนวโน้มในเรื่อง การยอมรับสถานะของปัจเจกชนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายระหว่าง ประเทศก็มีเพิ่มมากขึ้น โดยได้มีการพยายามหาเหตุผลของนักนิติศาสตร์เพื่อ สนับสนุนการมีสถานะ “บุคคล” ของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ⁹ ตัวอย่างเช่น Hans Kelsen แม้ว่าโดยพื้นฐานแล้ว Kelsen จะให้การยอมรับว่ามี เพียงรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁰ แต่อย่างไรก็ดี เขาได้ให้การยอมรับต่อไปว่า มีกรณีซึ่งกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ได้ก่อให้เกิดพันธกรณีกับปัจเจกชนโดยตรง ในกรณีเช่นนี้ปัจเจกชนจึงอยู่ในฐานะผู้ทรง สิทธิโดยตรงในทางกฎหมายระหว่างประเทศ (directly as subject international law)¹¹ หรือ Wolfgang Friedmann โดยเขาเห็นว่ามีความแตกต่างกันระหว่างปัจเจกชน ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิในอันที่จะบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในทางระหว่างประเทศ กับปัจเจกชนในฐานะผู้รับผลประโยชน์ (beneficiary) ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐเป็นผู้ทรงสิทธิเรียกร้องในนามของปัจเจกชนนั้น¹²

นอกจากแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้ให้การยอมรับ ถึงสิทธิของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว แนวคำวินิจฉัยของ ศาลระหว่างประเทศเองก็ได้ให้การยอมรับว่าปัจเจกชนสามารถมีและใช้บังคับสิทธิ ตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาได้โดยตรงตัวอย่าง เช่น ในความเห็นแนะนำ (advisory opinion) ของศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศในคดี Jurisdiction of the Court of Danzig โดยในคดีนี้ศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศได้วินิจฉัย ว่า “ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนั้น Beamtenab kommen ในฐานะที่เป็นความตกลงระหว่างประเทศ ย่อมไม่อาจ ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่โดยตรงแก่ปัจเจกชนได้ แต่ก็มีอาจปฏิเสธได้เช่นเดียวกัน ว่าวัตถุประสงค์ในความตกลงระหว่างประเทศตามเจตนารมณ์ของภาคีแห่ง ความตกลงดังกล่าวอาจกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนระหว่างคู่ภาคี เพื่อกำหนดสิทธิและ หน้าที่ของปัจเจกชนซึ่งสามารถใช้บังคับได้ในศาลภายในของรัฐภาคีอื่น”¹³

⁹ Alexander Orakhelashvili. Supra note. P. 244.

¹⁰ Hans Kelsen. (1967). Pure Theory of Law. (Translated by Max Knight), P. 327.

¹¹ Ibid.

¹² Alexander Orakhelashvili. supra note. P.245.

¹³ อ่างใน, จมพต สายสุนทร . เล่มเดิม. หน้า 225.

นอกจากนี้ใน Draft Article on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts คณะกรรมาธิการกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law Commission: ILC) เองก็ได้ให้การยอมรับถึงสิทธิของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ในอันที่จะเรียกร้องให้รัฐที่กระทำความผิดให้ชดเชยค่าเสียหายในผลที่อาจเกิดขึ้นโดยตรงต่อปัจเจกชน หรือองค์ภาวะอื่น ๆ (entity) นอกจากรัฐได้¹⁴

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าในอดีตการยอมรับสถานะ, สภาพบุคคล, ตลอดจนสิทธิของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศจะมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ที่แม้โดยส่วแล้ว กฎหมายระหว่างประเทศจะได้รับการรับรองสิทธิของปัจเจกชนในอันที่จะเรียกร้องให้รัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ปัจเจกชนได้ก็ตาม แต่การที่จะบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิดังกล่าวได้จำเป็นต้องกระทำโดยผ่านรัฐเจ้าของสัญชาติ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ทรงสิทธิ (อย่างบริบูรณ์) ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ต่อมาเมื่อพัฒนาการของสังคมระหว่างประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ปัจเจกชนได้เข้ามามีบทบาทในทางระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชนและการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ จึงทำให้ปัจเจกชนมีโอกาสถูกจำกัดสถานะอยู่แต่เฉพาะการเป็นวัตถุแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ (object of international law) ได้อีกต่อไป

สถานะของปัจเจกชนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน

หลังจากที่ได้ทำความเข้าใจถึงพัฒนาการทางความคิดของเรื่องปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศมาแล้ว ในส่วนนี้จะได้พิจารณาถึงสถานะของปัจเจกชนที่มีอยู่ภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน ซึ่งอาจพอที่จะแบ่งการพิจารณาได้ดังนี้

¹⁴ Giorgio Gaja. (2010). "The Position of Individuals in International Law : An ILC Perspective," European Journal of International Law. P.11.

1. ปัจเจกชนในฐานะผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในปัจจุบันการยอมรับสถานะของปัจเจกชนในฐานะที่เป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ในทางกฎหมายระหว่างประเทศได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากทั้งนักนิติศาสตร์, ศาลระหว่างประเทศ หรือแม้แต่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่ในการประมวลหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศอย่างคณะกรรมการสิทธิการกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law Commission : ILC) ดังนั้นจึงส่งผลให้ปัจเจกชนสามารถเข้ามามีสิทธิและบังคับการให้เป็นที่ไปตามสิทธิของตนในขอบเขตของกฎหมายระหว่างประเทศได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในทางระหว่างประเทศ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีอนุสัญญาหลายฉบับให้การรับรองไว้ เช่น อนุสัญญาจัดตั้งศาลยุติธรรมแห่งอเมริกากลาง “Convention for Establishment of Central American Court of Justice” ฉบับลงวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ.1907 โดยใน Article 2 แห่งอนุสัญญาฉบับดังกล่าว ได้กำหนดให้ปัจเจกชนมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาที่ไม่ใช่รัฐเจ้าของสัญชาติของผู้ฟ้องได้ แต่ทั้งนี้ปัจเจกชนที่ได้รับความเสียหายจะต้องใช้วิธีการเยียวยาภายใน (exhaustive local remedies) จนถึงที่สุดแล้วและปรากฏว่าได้รับการปฏิเสธความยุติธรรม (denial of justice) โดยไม่คำนึงว่ารัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนจะยินดียอมรับหรือรัฐภาคีอื่นแห่งอนุสัญญาในนามของปัจเจกชนนั้นหรือไม่¹⁵

แต่อย่างไรก็ดี มีข้อที่น่าสังเกตว่าตลอดระยะเวลา 10 ปีของการจัดตั้งศาลดังกล่าวปรากฏว่ามีกรณีซึ่งปัจเจกชนนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อฟ้องรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาจำนวน 5 คดี แต่ไม่มีคดีใดเลยที่ปัจเจกชนเป็นฝ่ายชนะคดี¹⁶

¹⁵ Convention for Establishment of Central American Court of Justice 1907, stated that : This Court shall also take cognizance of the questions which individuals of one Central American country may raise against any of the other contracting Governments, because of the violation of treaties or conventions, and other cases of an international character; no matter whether their own Government supports said claim or not, and provided that the remedies which the laws of the respective country provide against such violation shall have been exhausted or that denial of justice shall have been shown.

¹⁶ Dr. P.K. Menon. (1992). “The International Personality of Individuals in International Laws : A

นอกจากนี้ ในบริบทของเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights) กฎหมายระหว่างประเทศได้ให้การยอมรับและคุ้มครองในสิทธิของปัจเจกชนด้วยการศึกษาพันธกรณีในทางระหว่างประเทศ ซึ่งอาจมีทั้งที่อยู่ในรูปของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ “International Customary Law” และอนุสัญญาระหว่างประเทศ “Treaties” ซึ่งรัฐต่าง ๆ ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีเช่นว่านั้น ตามนัยนี้ในแง่หนึ่งปัจเจกชนจึงอยู่ในฐานะผู้รับประโยชน์จากการที่รัฐจะต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ อันมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่กฎหมายระหว่างประเทศได้รับรองไว้

อย่างไรก็ดี หากมีการฝ่าฝืนพันธกรณีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนก็ได้ให้การรับรองถึงสิทธิของปัจเจกชนในการนำข้อพิพาทขึ้นสู่หน่วยงานหรือองค์กรตามที่อนุสัญญาได้กำหนด ตัวอย่าง เช่น ใน Article 19 ของอนุสัญญาแห่งยุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน “Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom” ค.ศ.1950 ได้กำหนดให้สิทธิแก่ปัจเจกชนสัญชาติแห่งรัฐภาคีสามารถนำคำร้องขึ้นสู่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้ ในกรณีที่ปัจเจกชนได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิของตนตามที่ได้รับการรับรองไว้ในอนุสัญญา ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่ารัฐภาคีที่ถูกร้องเรียนนั้น ต้องรับรองถึงความสามารถของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปในการรับคำร้องดังกล่าวด้วย¹⁷

2. ปัจเจกชนในฐานะเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

ในทำนองเดียวกับรัฐและองค์การระหว่างประเทศที่ต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศ หากรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศนั้นได้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ อันมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนต่อพันธกรณีในทางระหว่างประเทศที่ตนมีอยู่ กฎหมายระหว่างประเทศเองก็ได้กำหนดให้ปัจเจกชนต้องมีความรับผิดชอบในทางระหว่างต่อกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งปัจเจกชนสามารถถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศได้โดยตรง ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎหมายภายในของรัฐ ประเทศด้วยเช่นกัน หากการกระทำของปัจเจกชนนั้นมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนแห่งสัญญาติของปัจเจกชนนั้น¹⁸ ตัวอย่างเช่น การกระทำความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ “genocide”

¹⁷ จุ่มพต สายสุนทร. เล่มเดิม. หน้า 227.

¹⁸ Alexander Orakhelashvili. supra note. P. 269.

โดยในอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษการกระทำคามผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ “Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide” ค.ศ.1948 ได้บัญญัติให้บุคคลผู้กระทำความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และความผิดอื่น ๆ ที่ระบุไว้ในอนุสัญญาต้องถูกลงโทษ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ปกครองของรัฐเจ้าหน้าที่รัฐ หรือปัจเจกชนก็ตาม¹⁹

นอกจากนี้การกระทำความผิดฐานกระทำการอันเป็นโจรสลัด (piracy) ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงสถานะของปัจเจกชนที่ต้องมีความรับผิดชอบทางระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (international customary law) ว่าปัจเจกชนซึ่งกระทำการอันเป็นโจรสลัดในทะเลหลวง (high sea) ย่อมสามารถถูกลงโทษโดยรัฐที่จับกุม (apprehending state) ได้ ซึ่งในปัจจุบันหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้รับการบัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล “United Nations Convention on the Law of the sea” ค.ศ.1982²⁰

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีการจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court : ICC) ขึ้นในปี ค.ศ.2002 โดยธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) ส่งผลให้การดำเนินคดีอาญาในทางระหว่างประเทศ ตลอดจนการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายต่อปัจเจกชนที่ได้ก่ออาชญากรรมอย่างร้ายแรง (most serious crime) ที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจศาล อันได้แก่ อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ, อาชญากรรมสงคราม และอาชญากรรมรุกราน²¹ มีความชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

¹⁹ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948, Article 3 stated that : Persons committing genocide or any of the other acts enumerated in article 3 shall be punished, whether they are constitutionally responsible rulers, public officials or private individuals.

²⁰ Dr. P.K. Menon, supra note. pp.174-175.

²¹ Rome Statute of the International Criminal Court 2002, Article 5 par. 1 stated that : The jurisdiction of the Court shall be limited to the most serious crimes of concern to the international community as a whole. The Court has jurisdiction in accordance with Statute with respect to the following crimes : (a) The crime of genocide ;

- (b) Crimes against humanity;
- (c) War crimes;
- (d) The crimes of aggression.

ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่กฎหมายระหว่างประเทศจะ
ได้กำหนดให้การกระทำความผิดของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศมีลักษณะที่
ทุกรัฐสามารถมีเขตอำนาจในการจับกุมลงโทษปัจเจกชนที่กระทำความผิดได้เท่านั้น
(universal jurisdiction) แต่ในปัญหาความรับผิดชอบของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศ
กฎหมายระหว่างประเทศยังไม่คำนึงถึงสถานะของปัจเจกชนในทางกฎหมาย
ภายในแห่งรัฐเจ้าของสัญชาติของปัจเจกชนนั้นด้วย

3. ปัจเจกชนในฐานะที่มีส่วนช่วยในการสร้างหลักเกณฑ์ในทางกฎหมาย ระหว่างประเทศ

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ในปัจจุบันปัจเจกชนได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญต่อ
การพัฒนาหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในขอบเขตของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล “private international law”
ซึ่งมีพื้นฐานที่สำคัญมาจากขบวนการรับรองชีวิตของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศ
และกฎหมายพาณิชย์ระหว่างประเทศ “International Commercial Law” เนื่องจาก
ในปัจจุบันโลกได้เริ่มเข้าสู่ยุคแห่งความไร้พรมแดน อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้า
ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัย
สำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวของนิติสัมพันธ์ ทั้งในระดับรัฐกับรัฐ รัฐกับปัจเจกชน
หรือแม้แต่ในระหว่างปัจเจกชนด้วยกันเอง อันมีลักษณะเป็น “นิติสัมพันธ์ข้ามชาติ”

ซึ่งจากสภาพการณ์ดังกล่าวนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนากฎเกณฑ์
ในทางกฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายระหว่าง
ประเทศสามารถเป็นเครื่องมือในการควบคุมและตอบสนองกับพัฒนาการทางสังคม
ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าเป็นความมุ่งหมาย
ที่สำคัญประการหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าในระยะแรกบทบาทของ
ปัจเจกชนในการสร้างกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้นจะอยู่ในรูปของ
ทางปฏิบัติเป็นสำคัญ ซึ่งไม่มีสภาพบังคับในทางกฎหมาย หากแต่เมื่อได้มีการปฏิบัติ
อย่างต่อเนื่อง ทางปฏิบัติดังกล่าวก็เริ่มมีสภาพบังคับแต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นกฎหมายหรือที่

เรียกว่า “Soft Law” และเมื่อได้มีการนำทางปฏิบัติที่เกิดจากการพัฒนาของปัจเจกชน มาจัดทำให้อยู่ในรูปของกฎหมาย ก็จะทำให้ทางปฏิบัติของปัจเจกชนเช่นว่านั้นกลายเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับ หรือที่เรียกว่า “Hard Law” ในที่สุด

ดังที่จะเห็นได้จากมีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศที่มีผลใช้บังคับกับปัจเจกชนโดยตรงหลายฉบับ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากทางปฏิบัติของปัจเจกชน ตัวอย่างเช่น อนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ “UN Convention on Contracts for International Sale of Goods” ค.ศ.1988 โดยอนุสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ระหว่างประเทศที่คู่สัญญามีสถานประกอบกิจการอยู่คนละประเทศ แต่จะต้องเป็นประเทศแห่งรัฐภาคีหรือกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลได้ชี้ให้ใช้กฎหมายแห่งรัฐคู่ภาคีนั้น²²

จากอนุสัญญาฉบับดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะเป็นประเด็นปัญหาที่อยู่ในขอบเขตของนิติสัมพันธ์ในระหว่างปัจเจกชน โดยแท้ หากแต่กฎหมายระหว่างประเทศก็ได้ให้การรับรองหลักเกณฑ์ดังกล่าว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของปัจเจกชนในทางระหว่างประเทศ ตามนัยนี้ปัจเจกชนจึงเป็นผู้มีส่วนช่วยในการสร้างและพัฒนาหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศปัจจุบันด้วยในอีกฐานะหนึ่ง

²² UN Convention on Contracts for International Sale of Goods 1980, Article 1 stated that : (1)

This Convention applies to contracts of sale of goods between parties whose places of business are in different States :

(a) when the States are Contracting States; or

(b) when the rules of private international law lead to the application of the law of a Contracting State.

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป แม้ในอดีตที่ผ่านมา สถานะของปัจเจกชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศจะไม่ได้รับการยอมรับว่ามีสภาพบุคคลตามที่คณะของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยกฎหมายระหว่างประเทศให้การยอมรับว่ามีแต่เพียงรัฐและองค์การระหว่างประเทศเท่านั้นที่มีสิทธิอย่างบริบูรณ์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ หากแต่พัฒนาการของสังคมระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทและสถานะของปัจเจกชนก็ได้รับการยอมรับจากทั้งนักนิติศาสตร์, ศาลระหว่างประเทศ ตลอดจนองค์การระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น หากแต่ก็ยังคงมีความไม่ชัดเจนว่าปัจเจกชนจะถือว่ามีสภาพบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศเหมือนอย่างรัฐหรือองค์การระหว่างประเทศด้วยหรือไม่

แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้กฎหมายระหว่างประเทศสามารถเป็นกลไกในการควบคุม ตลอดจนคุ้มครองการกระทำของปัจเจกชนภายใต้บริบทของกฎหมายระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกฎหมายระหว่างประเทศจึงจำเป็นต้องให้สิทธิ กำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบประการให้กับปัจเจกชน ถึงแม้ว่าจะไม่เท่ากับรัฐและองค์การระหว่างประเทศซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าปัจเจกชนจะไม่มีโอกาสที่จะได้รับการยอมรับว่ามีสถานะเป็น **“บุคคล”** ในทางกฎหมายระหว่างประเทศเสียทีเดียว เพราะเมื่อคำนึงว่าในปัจจุบันปัจเจกชนได้เข้ามามีบทบาทในทางกฎหมายระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ไม่น่าในอนาคตอันใกล้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอาจให้การยอมรับว่าปัจเจกชนมีสภาพบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศเหมือนเช่นที่เคยได้ให้การยอมรับว่าองค์การระหว่างประเทศมีสภาพบุคคลในทางกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

จุมพต สายสุนทร.(2549). กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6.) กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.

Book

Han Kelsen. (1967). **Pure Theory of Law (Translate by Max Knight)**. United States of America : University of California Press.

Malcolm N. shaw. (2008). International Law (6th Edition). New York : Cambridge University Press.

Articles

Alexander Orakhelashvili. (Spring 2001). "The Position of the Individual In International Law," California Western International Law Journal. 241-276.

Giorgio Gaja. (2010,February). "The Position of the Individual In International Law : An ILC Perspective," European journal of International Law. 11-14.

P.K. Menon. (1992). "The International Personality of the Individual In International Law : A Broadening of the Traditional Doctrine." Journal of Transnational Law & Policy. 151-182.

Website

Convention for Establishment of central American Court of justice 1907. Retrieved August 13, 2012, from <http://www.dipublico.com.ar/english/convantion-for-the-establishmentof-a-central-american-court-justice-1907/>

Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide 1948. Retrieved August 13,2012, from <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/357?OpenDocument>

Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Retrieved August 13, 2012, from <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf>

Rome Statute of the International Criminal Court 2002. Retrieved August 13, 2012, form <http://www/icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-Abe7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>

UN Convention on Contracts for International Sale of Goods 1980. Retrieved August 13, 2012, from <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/CISG.pdf>

บทเรียนของบรรษัทภิบาล การเปิดเผยข้อมูล และความโปร่งใส จากวิกฤติทางการเงินของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540

ศาสตรา แก้วแพง¹

บทคัดย่อ

ในช่วง พ.ศ.2531 - 2538 เศรษฐกิจไทยสามารถดึงดูดเงินลงทุนมากมายเข้ามาจากนักลงทุนต่างชาติอันเนื่องมาจากนโยบายเอื้อด้านเศรษฐกิจ สภาพคล่อง ค่าแรงงานถูกที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ซึ่งอยู่ใจกลางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการหยุดชะงักของเศรษฐกิจญี่ปุ่นสนับสนุนด้วยข้อมูลจากธนาคารโลกที่ว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจไทย (Real GDP) ระหว่างพ.ศ.2533 - 2543 เฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ 7.6% และเพิ่มขึ้นเป็น 8.4% ในปี พ.ศ.2533 - 2538 ขณะที่ปีถัดมาการเติบโตลดลงไปที่ 6% แต่ก็ยังมากกว่าหลายประเทศในกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) โดยการส่งออกของประเทศไทยขึ้นอยู่กลุ่มอุตสาหกรรมต่อไปนี้ คือ อุตสาหกรรมการผลิต, อุตสาหกรรมเกษตร, ท่องเที่ยวและที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างบริการทางการเงิน

¹ นิติศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รองคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้เหมือนจะเป็นเรื่องดี แต่กลับมีบางอย่างที่ไม่สมเหตุผล อย่างวิธีปฏิบัติในหน่วยงานทางการเงิน และรวมถึงการเพิ่มขึ้นของสถาบันการเงินอย่างรวดเร็วสินเชื่อด่างประเทศที่เข้ามามาก ความไว้วางใจบนเครือข่ายไม่เป็นทางการ เพื่อทำธุรกิจมีมากกว่าไม่ค่อยสนใจต่อการวิเคราะห์สินเชื่อ และการมีอยู่ของนโยบายการเงิน ซึ่งสาเหตุหลัก ๆ ของวิกฤติทางการเงินดังกล่าว ถูกแจกแจงไว้ดังนี้

1) จุดอ่อนเรื่องพื้นฐานเศรษฐศาสตร์มหภาคในประเทศ (Domestic Macroeconomic) ที่ก่อให้เกิดปัญหาขาดดุลในปัจจุบัน

ประเทศไทยประสบภาวะบัญชีขาดดุลอย่างต่อเนื่องอยู่ในช่วงระหว่าง -5.08% ถึง -8.10% ของอัตราการเติบโตเศรษฐกิจ (GDP) ซึ่งเหตุผลหลัก คือ การประเมินค่าของเงินบาทไทยเกินจริง การจัดการอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่เหมาะสม และอุปสงค์ที่ถูกระตุ้นโดยการเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ประชากรได้ค่าจ้างสูงขึ้นมาก ขณะที่เงินเฟ้อยังคงต่ำอยู่วิธีคำนวณอัตราแลกเปลี่ยนของรัฐบาลไทยก่อนเกิดวิกฤตินั้นยึดเอาการแปลงจากเงินบาทไทยไปเป็นดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ค่าเงินบาทผันผวนน้อยมาก ระหว่าง 24.91 ถึง 25.59 บาทต่อดอลลาร์ แต่เมื่อรัฐบาลเปิดให้มีการกู้ยืมเงินสกุลต่างชาติ โดยออก Bangkok Interntional Banking Facility (BIBF) ซึ่งบริษัทและสถาบันการเงินของไทยนำไปใช้บรรเทาในระยะสั้น การที่ไม่ปล่อยให้เงินบาทปรับตามกลไกธรรมชาติจากสกุลเงินต่างชาติที่เข้ามา ทำให้ค่าของเงินบาทยังคงอยู่ในระดับสูงอย่างหลอก ๆ

2) การประเมินตลาดอสังหาริมทรัพย์

สินเชื่อด่างประเทศมากมายถูกนำเสนอต่อตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย นักเก็งกำไรซื้ออสังหาริมทรัพย์จำนวนมากไว้ขึ้นโครงการซึ่งคาดว่าราคาจะสูงขึ้นในอนาคตอันใกล้ในขณะเดียวกัน การขยายตัวของตลาดอสังหาริมทรัพย์ที่สูงขึ้นโดยอุปสงค์ของเหล่านักเก็งกำไรเองนำพวกเขาไปสู่ความเชื่อที่ว่าตลาดกำลังโตอย่างผิด ๆ เมื่อในความเป็นจริง ตลาดไม่ได้โตขึ้นเลยนักลงทุนจึงเริ่มเทขายและทำให้ราคาของอสังหาริมทรัพย์ดิ่งลง ซึ่งเงินกู้ที่เกิดขึ้นกลับยังต้องขอใช้ และเจ้าหน้าที่ของเงินกู้ก็คือบริษัทการเงินนั่นเอง

3) ผลกระทบของการเก็งกำไรและการลอยตัวค่าเงินบาท

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2540 นักเก็งกำไรชาวต่างชาติได้ตระหนักว่า ฟองสบู่กำลังจะแตกซึ่งมีผลกระทบต่อเงินบาท รัฐบาลไทยจึงใช้ 90% ของเงินคลังต่างประเทศมาช่วยเงินบาททำให้ค่าเงินบาทร่วงลงไป 25 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ หรือ 1 ดอลลาร์มีค่าเท่ากับ 52 บาท อันนำไปสู่ผลร้ายแรงต่อต้นทุนที่ต้องจ่ายคืนจากที่บริษัทและสถาบันทางการเงินของไทยได้ไปกู้ยืมต่างชาติมา ทำให้สถาบันทางการเงินมีหนี้สินมากมายและหลายบริษัทประกาศล้มละลาย เนื่องจากยอดกู้ที่ทะยานสูงขึ้น ความตระหนกต่อเศรษฐกิจไทยที่แพร่กระจายในหมู่นักลงทุนทำให้มีการเทขายสกุลเงินไทยและหุ้นบนตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่งผลให้ตลาดหุ้น (SET) ตกจากระดับ 787 ในเดือนมกราคม พ.ศ.2540 ไปยัง 337 ปลายเดือนธันวาคมในปีเดียวกันนั่นเอง

วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2540 รัฐบาลไทยเปลี่ยนวิธีคิดอัตราแลกเปลี่ยนจากคงที่เป็นลอยตัวเพื่อแก้วิกฤตินี้ และยังคงขอความช่วยเหลือทางเทคนิค (Technical Assistance) จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ซึ่งต่อมาประเทศไทยได้รับเงินกู้ 17 ล้านดอลลาร์สหรัฐจาก IMF ในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2540 และตกลงใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์เป็นการตอบแทน

Corporate Governance and Corporate Disclosure and Transparency Lessons from the Thai Financial Crisis of 1997

Sattra Keawphang ²

Abstract

From 1988 to 1995, the Thai economy had attracted massive volumes of capital in-flow from overseas investors due to its accommodating economic policies, healthy looking conditions, cheap labour, its geographical location in the heart of South-East Asia, and the stagflation of Japanese economy. World Bank figures show that Thailand's real GDP growth from 1980-90 was an annual average of 7.6%, followed by 8.4% during 1990-95. Growth in 1996 fell to 6% but still exceeded the rate experienced by most OECD countries. Thailand's export driven economy relied on the following industries; manufacturing, agroindustry, tourism, and, increasingly, financial services.

² Associate Dean, Faculty of Law, Thaksin University

LL.B Prince of Songkla University, LL.M in Business Law (International Program) Chulalongkorn University

Amidst this seemingly happy picture there were some economically unsound conditions underlying practices in the financial sector. This included a rapid increase in the number of financial institutions, the influx of foreign credit into the economy, a heavy reliance on informal networks to conduct business, poor attention to credit analysis, and the existence of money politics. The main causes of the financial crisis included;

1) Weaknesses in domestic macro-economic fundamentals leading to a current account deficit.

Thailand had a persistent current account deficit ranging from -5.08 to -8.10 % of GDP. The main reasons behind the current account deficit are the appreciation of the Thai baht in real terms, poor exchange rate management, and demand driven economic growth as the population experienced a large increase in real wages as inflation remained low. The Thai government's exchange rate regime before the crisis involved pegging the Thai Baht to the U.S. dollar. The Baht had fluctuated very

rency loans, which Thai companies and financial institutions exploited for short-term relief. By not allowing the Baht to undertake natural adjustments caused by the influx of foreign currency, its value was maintained at an artificially high level.

2) Speculation in the real estate market

Many of the foreign loans were channeled towards the property market in Thailand. Speculators bought large amounts of property and launched projects hoping and expecting the price of property to rise in the near future. For a short while, the inflation in the real estate market caused by increased demand for property by speculators themselves, led speculators to mistakenly believe that a boom was on the way. When it became clear that no boom was coming, speculators began to sell their stakes and the price of real estate collapsed. The loans behind the collapsing projects however still needed to be financed, however now there was no future revenue stream to pay back those loans. The creditors of many loans granted to real estate speculators were finance companies.

3) Speculative attacks and the floatation of Baht

In May 1997 foreign speculators sensing the bubble was about to burst, attacked the Baht. The Thai government spent 90% of its foreign reserves to defend the Baht against the speculative attack. In a matter of days, the Baht fell from its peg at 25 Baht per dollar to about US\$1 for 52 Baht. This had a catastrophic effect on the cost of repayment for the excessive number of foreign loans borrowed by Thai companies and financial institutions. Financial institutions became insolvent and Thai companies declared bankruptcy as the number of non-performing loans skyrocketed. Widespread panic by all stakeholders in the Thai economy led to offloading of Thai currency and quick-fire sales of shares on the Stock Exchange of Thailand. By December 31 1997, the SET had fallen from a level of 787 in January 1997 to 337. In response to the crisis, on July 2, 1997 the Thai government changed its exchange rate regime from a fixed exchange rate to a floating exchange rate. The Thai government also requested **“technical assistance”** from the IMF, and on 5 August 1997 Thailand received a \$17 billion loan from the IMF and agrees to adopt tough economic measures in return.

Key word : Corporate Governance, Corporate Disclosure and Transparency, Thai Financial Crisis of 1997

Corporate Governance and Corporate Disclosure and Transparency Lessons from the Thai Financial Crisis of 1997

.....

Introduction

From 1988 to 1995, the Thai economy had attracted massive capital in-flow from overseas investors due to its accommodating economic policies, cheap labour, its location in the heart of South-East Asia, and the stagflation of Japanese economy. Thailand's export relied on manufacturing, agro-industry, tourism, and, increasingly, financial services. However, a rapid increase in the number of financial institutions, the influx of foreign credit into the economy, a heavy reliance on informal networks to conduct business, poor attention to credit analysis, and the existence of money politics are the main causes of the financial crisis.³

During the economic crisis of 1997, the Thai economy slumped into a recession and many corporations went bankrupt while several financial institutions were insolvent and forced to close. These consequences led many shareholders, investors and related supervising agencies to investigate and analyze the reasons behind the recession and the financial insecurity and instability. Corporate governance was introduced as a useful concept about a relationship between a board of directors, management team, shareholders and other stakeholders in leading the company's direction and monitoring and conducting its operations as well as evaluating

³ Jonathan E Lightner. "Thailand's Financial Crisis : It's Causes Consequences and Implications," Journal of Economic Issues, Vol.26(3) (March 2007).

the management team's performance transparently and effectively.⁴ The concept of good corporate governance is needed for business survival, boosting investors' confidence and most importantly, enhancing a company's competitive advantages.⁵ Additionally, it benefits the best interests of the company for the collective benefits of stake holders and shareholders.

Financial transparency and disclosures are very crucial to the success of corporate governance because regulators, investors and shareholders rely on financial reports to assess corporate performance and monitor management. Participants in economic markets also need reliable and accurate information in order to make the right decisions; however, prior to 1997 companies in Thailand commonly conceal information to protect trade secrets in order to maintain competitiveness. Since 1999, the Thai economy has started to show positive results in its macroeconomic recovery from the financial crisis mainly supported by good corporate governance and practices.

Objectives of research

1) To study the problem, principle, concept, theory related law and practices of corporate governance, transparency and disclosure for Financial Crisis of 1997 in Thailand and compare with foreign country.

2) To study an appropriate measures for improving corporate governance, transparency and disclosure in Thailand.

⁴ Kiattisak Jelatianranat. "Thailand's Corporate Governance Issues and Development," Country Paper of Thailand for the OECD/World Bank/ADB 2nd Asian Corporate Governance Roundtable in Honk Kong, 2000.

⁵ Deunden Nikomborirak and Somkiat Tangkitvanich. "Corporate Governance: The Challenge Facing the Thai Economy," OECD Conference on 'Corporate Governance in Asia: A Comparative Perspective', (1999).

Methodology and scope of research

This study is a document research and analysis a business organization law about Financial Crisis of 1997 in Thailand. Firstly, study from a Financial Crisis of 1997 in Thailand for acknowledgement an idea together with analysis this problem from corporate governance, transparency and disclosure in the past. After that, study and analyse the idea and practical of corporate governance, transparency and disclosure both in Thailand and foreign country. Moreover, suggest an appropriate way to Thailand future.

The results of research

1) Getting Knowledge about the problem, principle, concept, and theory related law and practices of corporate governance, transparency and disclosure for Financial Crisis of 1997 in Thailand and compare with foreign country.

2) Getting Knowledge about appropriate measures for improving corporate governance, transparency and disclosure in Thailand.

Analysis of result of research and result of research

The research found that financial crisis prior to 1997 was caused by the lack of information which affected decisions made by the government, company management, speculators and investors. If people in Thailand realize the value of accurate and reliable information, it becomes a powerful source used to exercise rights in social, political and economic aspects of life. A lack of transparency and reliance on informal networks has allowed age-old problems to remain, including money politics, corruption and priority of self-interest over public interest. A broader national initiative to promote the value of knowledge and information will have positive effects on areas like corporate governance. People have to know what rights they have before they can

exercise their rights to protect themselves from abuses of power and hold people accountable for their actions and also this applies to shareholders, investors, consumers, directors and managers. If participants in Thailand's economy demand transparency and information, companies will be obliged to provide it, and will have to compete to gain public confidence.

To exercise the relative rights, corporate stakeholders need legal, regulatory and policy framework. The government, regulators and law enforcement authorities need to use all three methods to encourage good corporate governance: self restraint, market forces and the law. Self restraint will require companies to take responsibility and initiatives to have good practices, whilst market forces will create competition and incentive to do so. The law provides the most motivating factor and that is the threat of punishment. Combining these methods to promote corporate governance, transparency and disclosure emphasizes their importance to future economic performance.

Recommendation

Although Thailand has added a lot of measures that support corporate governance, it still needs some further solutions :

(a) The Securities Exchange Commission should be given the power to investigate fraud in subsidiaries of listed companies, not listed companies only. The power currently does not extend to privately owned subsidiaries of public companies.⁶

(b) Information in the economic markets needs to improve to help investors make decisions. Such information could include; trends in profitability, corporate governance rating and liquidity of listed companies. There needs to be more quality and quantity of information available.

⁶ Ibid., at 3

(c) A new system of corporate governance ratings run by the public sector rather than the previously private owned system can also help investors and customers make decisions. It can also prompt shareholders to call for improvements within their companies.

(d) A class action law suit for shareholders should be allowed to be brought before the courts, particularly in cases where there is a fraud on the minority.

(e) Regulations to monitor and punish managers for failure to serve the best interests of the company will encourage managers to take corporate governance more seriously.

(f) It should mandatory to have an even higher ratio of independent board members, to move away from the old traditions of family and associate dominated boards.

(g) A law to protect whistleblowers, particularly company employees who expose irregularities and contraventions of the law to authorities, will encourage a more transparent culture.

(h) Credit analysis by lenders of potential borrowers could use corporate governance as a criterion in deciding whether to loan money to a company.⁷

Even if we have seen a great many changes from 1997, several further solutions still need to be added, in order to make Thai corporate governance more transparent. This research suggests presents some further solutions as follows:

a) All listed firms should be obliged to have an internal audit and to follow the Code of the Best Practice for Director and the Best practice Guidelines for Audit Committee by law.

⁷ Ibid., at 3

b) Thai SEC and the SET should amend the Thai Securities Act 1992 to grant the SEC power to investigate fraud in subsidiaries of listed companies. At the moment, the SEC has power to investigate fraud in listed companies only.⁸

c) The regulations should place less emphasis on the board of directors, the audit committee and the external auditor. In reality, top management should be responsible for maintaining good corporate governance and producing reliable financial reports. An excessive amount of focus on the board of directors leads many qualified individuals to be reluctant to serve as a director, due to the fact that they may be apprehensive of regulatory sanctions, investors' lawsuits and loss of their reputation.

d) An area prone to manipulation by crooked accounting practices is that of asset valuation accounting which allows companies to revalue their fixed assets and financial assets at fair market value which is higher than its historical cost.⁹ Because fair market value is a subjective indicator, assets were revalued to show that companies remained solvent and therefore avoid suspicion. The valuation of long life fixed assets ought to be based upon historical cost instead of allowing both historical and fair market value.

e) The government, the SEC and the SET should take more drastic action in pushing such a transformation process through the legislature and to accelerate the introduction of new rules and regulations, because without the extra initiative, transparency and disclosure practices amongst Thai companies will not progress.

⁸ Deunden Nikomborirak and Somkiat Tangkitvanich. "Corporate Governance : The Challenge Facing the Thai Economy," OECD Conference on 'Corporate Governance in Asia : A Comparative Perspective', (1999).

⁹ Ibid., at 3

Acknowledgement

In preparing and writing this research, I appreciate the following persons for their valuable help : Mr.Sattaya Arunthari, Advisor to the Attorney General and Former Deputy Attorney General, for his valuable guidance, constructive comments, Mr.Sarut Juimanee, Dean of Thaksin University Law School, who has given valuable suggestions and lent some legal materials to me; Mr.Amnat Netayasupha, Public Prosecutor of Office of the Attorney General, for his careful reading of the manuscript, valuable suggestions and comments.

Bibliography

Books and Journals

- Autchavananthakoon, S. "Corporate Governance in the SET : A Thai structure of corporate governance, law enforcement and study cases", (2006).
- Chantanayingyong, C. "Toward better corporate governance", speech at the 2005 IOSCO Emerging Markets Regional Training Seminar. Taipei, (2005).
- Deunden Nikomborirak and Somkiat Tangkitvanich. "Corporate Governance : The Challenge Facing the Thai Economy," OECD Conference on 'Corporate Governance in Asia : A Comparative Perspective', (1999).
- Jonathan E. Lightner. "Thailand's Financial Crisis : It's Causes Consequences and Implications," Journal of Economic Issues, Vol. 26 (3) (March 2007).
- Kiattisak Jelatianranat. "Thailand's Corporate Governance Issues and Development," Country Paper of Thailand for the OECD/World Bank/ADB 2nd Asian Corporate Governance Roundtable in Honk Kong, 2000.
- Limpaphayom P. "Corporate Governance and Finance in East Asia : A study of Indonesia, Republic of Korea, Malaysia, Philippine, and Thailand," Country Studies, (2001).
- Obeua S. Persons. "Corporate governance in Thailand : What has been done since the 1997 financial crisis?," International Journal of Disclosure and Governance, Vol. 3 (4) (December 2006).
- Prapakorn Wannakanok. "Board of Directors are Instrumental in Sound Corporate Governance in Financial Institutions," Strategy and Financial Institutions Policy Department Financial Institutions Policy Group, (2002).
- Scott B. MacDonald. "Transparency in Thailand's 1997 Economic Crisis : The Significance of Disclosure," Asian Survey, Vol. 38 (7) (July 1998).

Stephen Yan-Leung Cheung, J. Thomas Connelly, Piman Limpaphayom, Lynda Zhou. “Determinants of Corporate Disclosure and Transparency: Evidence from Hong Kong and Thailand,” Research Paper. Sasin Graduate Institute of Business Administration of Chulalongkorn University (2006).

Stijn Claessens; Simeon Djankov; Lixin Colin Xu. “Corporate performance in the East Asian financial crisis,” The World Bank Research Observer, (2000).

Sunee Sathaporn. “Understanding Thai Values and Culture,” Advance monthly publication of the Australian-Thai Chamber of Commerce, (2006).

The National Identity Board Office of the Prime Minister of the Kingdom of Thailand. “Thailand into the 2000’s,” (2000).

Trairatvorakul, P. “Securities Market Development in Thailand” (2003).

Wiwattanakantang, Y. “The Equity Ownership Structure of Thai Firms’, Institute of Economic Research” Hitotsubashi University, Working Paper (2001).

Online Materials

National Corporate Governance Committee. (2014). National CG Committee . In National Corporate Governance Committee Online. (Online). Available : <http://www.cgthailand.org/SetCG/index.html> (Retrieved : 2014,25 June)

Securities Exchange Commission. (2014). Corporate Governance in Thailand : More Done Than Talked. In National Corporate Governance Committee Online. (Online). Available : www.sec.or.th/infocenter/th/pub/article/roadshow.pps (Retrieved : 2014,25 June)

วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกา

เรื่อง ความผิดฐานเป็นคนกลางเรียก รับ หรือยอมจะรับสินบน

อำนาจ เนตยสุภา¹

รวินท์ ชีพจำเป็น²

เรื่อง ความผิดฐานเป็นคนกลางเรียก รับ หรือยอมจะรับสินบน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 661/2554³

ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดฐานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน
หรือประโยชน์อื่นใด

เพื่อให้เจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ (มาตรา 143)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 2(4), 30, 218)

¹ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

² อัยการประจำกอง สำนักงานอัยการสูงสุด

³ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2554 ตอนที่ 1 หน้า 6-9 จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา

จำเลยเรียกและรับเงินไปจากผู้เสียหายเพื่อเป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจ
เจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการโดยวิธีอันทุจริตผิดกฎหมาย เพื่อให้กระทำการ
การในหน้าที่โดยการช่วยเหลือในทางคดีให้สิ่งไม่ฟ้องในคดีที่ ร. ถูกดำเนินคดีอาญา
แม้ ๕. จะมีได้เป็นพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนในคดีนั้นและจำเลยยังมีได้ให้เงินกัน
ก็ตาม ก็ถือว่า ๕. เป็นเจ้าพนักงานที่จำเลยจะจงใจให้กระทำการในหน้าที่อันเป็น
คุณแก่ ร. แล้ว การกระทำของจำเลยจึงครบองค์ประกอบแห่งความผิดตามประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา 143

ความผิดฐานเรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินเพื่อให้เจ้าพนักงานกระทำความ
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 ไม่ใช่ความผิดต่อสาธารณชน แต่เป็นความผิด
เกี่ยวกับรัฐโดยตรงโจทก์จึงมีผู้เสียหายตามกฎหมายไม่อาจเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อระหว่างปลายเดือนกันยายน 2554 เวลากลางวัน
วันใดไม่ปรากฏชัด ถึงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2554 เวลากลางวันต่อเนื่องกัน จำเลยกับ
พวกซึ่งยังไม่ได้ตัวมาฟ้องได้กระทำความผิดต่อกฎหมายหลายกรรมต่างกัน กล่าวคือ
จำเลยกับพวกได้ร่วมกันเรียกรับเงินอันเป็นทรัพย์สินของนาย ส. ผู้เสียหายที่ 1 และ
นาง ค. ผู้เสียหายที่ 2 จำนวนเงิน 312,000 บาท เป็นการตอบแทนในการจงใจพนักงาน
สอบสวนสถานีตำรวจภูธรตำบลทุ่งตำเสา ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ
ในการสอบสวนดำเนินคดีอาญาในคดีที่นาย ร. ญาติผู้เสียหายที่ 2 ถูกดำเนินคดีใน
ความผิดฐานชิงทรัพย์ให้พ้นผิดโดยการสั่งไม่ฟ้องนาย ร. อันเป็นคุณแก่จำเลยกับพวก
ดังกล่าวโดยผิดกฎหมาย หลังจากนั้นจำเลยกับพวกได้ร่วมกันเรียกเงินอีก 150,000 บาท
จากผู้เสียหายทั้งสองเพื่อตอบแทนในการจงใจพนักงานอัยการจังหวัดสงขลาให้สั่ง
ไม่ฟ้อง นาย ร. ซึ่งถูกดำเนินคดีอาญา อันเป็นคุณแก่จำเลยกับพวกดังกล่าว
โดยผิดกฎหมาย ขอให้ลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 143

จำเลยให้การปฏิเสธ

ระหว่างพิจารณา นาย ส. และนาง ค. ผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอเข้าร่วม
เป็นโจทก์ศาลชั้นต้นอนุญาต

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 ประกอบมาตรา 83 เป็นการกระทำความผิดหลายกรรม ลงโทษทุกกรรม เป็นกระหนงความผิดไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 รวม 3 กระหนงจำคุกกระหนงละ 4 ปี รวมจำคุก 12 ปี

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษาแก้เป็นว่า ลงโทษจำคุกจำเลยกระหนงละ 2 ปี รวม 2 กระหนงจำคุก 4 ปี นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยกระหนงละ 4 ปี รวม 3 กระหนง จำคุก 12 ปี และศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษาแก้เป็นว่าจำคุกจำเลยกระหนงละ 2 ปี รวม 2 กระหนง จำคุก 4 ปี นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 ลงโทษจำคุกจำเลยแต่ละกระหนงไม่เกิน 5 ปี จึงต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคหนึ่ง ที่จำเลยฎีกาว่าพยานโจทก์ขัดแย้งกันไม่เพียงพอเพื่อลงโทษจำเลยนั้น เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ศาลชั้นต้นรับฎีกาในปัญหาข้อนี้มาเป็นการไม่ชอบศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้”

มีปัญหาข้อกฎหมายต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยประการแรกว่า นาย ธ. ไม่ใช่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนในคดีที่นาย ร. ถูกดำเนินคดีในข้อหาฐานชิงทรัพย์ จึงไม่มีอำนาจที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าว และยังไม่ได้มีการให้เงินแก่กัน จึงไม่ครบองค์ประกอบแห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 นั้น เห็นว่าการที่จำเลยเรียกและรับเงินไปจากผู้เสียหายทั้งสองเพื่อเป็นการตอบแทนในการที่จะจูงใจเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการโดยวิธีอันทุจริตผิดกฎหมายเพื่อให้กระทำการในหน้าที่โดยการช่วยเหลือในทางคดีให้สั่งไม่ฟ้องในคดีที่นาย ร. ถูกดำเนินคดีอาญา แม้ นาย ธ. จะมีได้เป็นเจ้าของสำนวนในคดีนั้นและจำเลยยังมีได้ให้เงินกันก็ตาม ก็ถือว่า นาย ธ. เป็นเจ้าพนักงานที่จำเลยจะจูงใจให้กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณแก่นาย ร. แล้ว การกระทำของจำเลยจึงครบองค์ประกอบแห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้ว ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

มีปัญหาข้อกฎหมายต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยที่ว่า โจทก์ร่วมทั้งสองมิใช่ผู้เสียหายจึงไม่อาจเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้นั้น เห็นว่า ความผิดฐานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินเพื่อให้เจ้าพนักงานกระทำการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 ไม่ใช่ความผิดต่อสาธารณชน แต่เป็นความผิดเกี่ยวกับรัฐ โดยตรง โจทก์ร่วมทั้งสองจึงมิใช่ผู้เสียหายตามกฎหมายจึงไม่อาจเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีนี้ได้ ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังขึ้น

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ของผู้เสียหายทั้งสอง นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 9

1) ประเด็นข้อกฎหมาย

มาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจหรือได้จงใจเจ้าพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมาย หรือโดยอิทธิพลของตนให้กระทำการหรือไม่กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ในความผิดฐานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อให้เจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่ หรือความผิดฐานเป็นคนกลางเรียก รับ หรือยอมจะรับสินบนตามมาตรา 143 มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบภายนอก

- (1) ผู้ใด (ผู้กระทำ)
- (2) เรียก รับ หรือยอมจะรับ สำหรับตนเองหรือผู้อื่น (การกระทำ)
- (3) ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด (วัตถุแห่งการกระทำ)
- (4) เป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจหรือได้จงใจ

- (4.1) เจ้าพนักงาน
- (4.2) สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ
- (4.3) สมาชิกสภาจังหวัด
- (4.4) หรือสมาชิกสภาเทศบาล

โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมาย หรือโดยอิทธิพลของตนให้กระทำการหรือไม่กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใด (องค์ประกอบภายนอก ซึ่งมีใช้ข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ประกอบกรกระทำ⁴ หรือเงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย⁵)

องค์ประกอบภายใน

เจตนาธรรมดา ซึ่งผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ตามมาตรา 59 วรรคสอง โดยมาตรานี้ผู้กระทำไม่ต้องมีเจตนาพิเศษ หรือมูลเหตุจงใจ

มาตรา 167 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำได้อันมิชอบด้วยหน้าที่”

ในความผิดฐานให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินแก่เจ้าพนักงานในการยุติธรรมหรือความผิดฐานให้สินบนเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามมาตรา 167 มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบภายนอก

- (1) ผู้ใด (ผู้กระทำ)
- (2) ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด (การกระทำ)
- (3) แก่เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน (วัตถุแห่งการกระทำ)

⁴ จิตติ ดิงคหิย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2543), น.147-148.

⁵ คณิศ ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น.300.

องค์ประกอบภายใน

(1) เจตนาธรรมดา

(2) เจตนาพิเศษ เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำได้อันมิชอบด้วยหน้าที่

มาตรา 201 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่”

ในความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรม เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือความผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมรับสินบนตามมาตรา 201 มีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบภายนอก

(1) เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน (ผู้กระทำ)

(2) เรียก รับ หรือยอมจะรับ โดยมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น (การกระทำ)

(3) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด (วัตถุแห่งการกระทำ)

องค์ประกอบภายใน

(1) เจตนาธรรมดา

(2) เจตนาพิเศษ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่

2) วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 661/2554

เมื่อนาย ร. ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานชิงทรัพย์ จำเลยได้เรียกและรับเงินไปแล้วจากนาย ส. และนาย ค. ซึ่งมีนาย ค. เป็นญาติของนาย ร. เป็นการตอบแทนในการที่จำเลยอ้างว่าจะจ้างเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการจังหวัดสงขลา คือนาย ฮ. โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมาย เพื่อให้กระทำการในหน้าที่โดยการช่วยเหลือในทางคดีให้สิ่งไม่พึงในคดีที่นาย ร. ถูกดำเนินคดีอาญา แม้ปรากฏว่าพนักงานอัยการจังหวัดสงขลาที่จำเลยอ้างมิได้เป็นเจ้าของสำนวนในคดีที่นาย ร. เป็นจำเลย เช่นนี้การกระทำของจำเลยก็ครบองค์ประกอบแห่งความผิดฐานเรียกและรับทรัพย์สิ้นตามมาตรา 143 แล้ว ส่วนผู้ให้ไม่มีความผิด ทั้งจะไม่มีการนำบทบัญญัติเกี่ยวกับตัวการ (มาตรา 83) ผู้ใช้ (มาตรา 84) และผู้สนับสนุน (มาตรา 86) ตามประมวลกฎหมาย อาญา มาลงโทษผู้ให้⁶

แม้ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษานี้จะปรากฏแต่เพียงว่าจำเลยยังไม่ได้นำเงินไปให้พนักงานอัยการจังหวัดสงขลา โดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้เปิดต่อพนักงานอัยการจังหวัดสงขลาว่าจะให้เงินหรือไม่เพียงใด แต่หากสมมติข้อเท็จจริงต่อไปว่า จำเลยซึ่งเป็นราษฎรได้นำเงินสินบนที่ได้จากนาย ส. และนาย ค. ไปให้แก่ นาย ฮ. พนักงานอัยการจังหวัดสงขลา จำเลยก็จะมีความผิดฐานให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์ให้แก่เจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามมาตรา 167 แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา⁷ ขณะเดียวกันหาก นาย ฮ. รับเงินนั้น นาย ฮ. ซึ่งเป็นพนักงานอัยการจังหวัดสงขลา ก็จะต้องรับผิดฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิ้นตามมาตรา 201 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁸

อนึ่ง คำพิพากษาศาลฎีกานี้วินิจฉัยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4586/2531 ซึ่งวินิจฉัยว่า การที่จำเลยเรียกและรับเงินจาก ท. กับพวก โดยอ้างว่าจะเอาไปให้ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เพื่อให้พิพากษายกฟ้องในคดีที่ ท. กับพวกเป็นจำเลย ดังนั้นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่จำเลยอ้างดังกล่าวย่อมหมายถึงผู้พิพากษาผู้มีอำนาจพิจารณา

⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้ว, เจริญรทที่ 6, น.89-90.

⁷ มาตรา 167 นี้เป็นบทเฉพาะของความผิดฐานให้สินบนเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 144 ซึ่งเป็นบททั่วไป

⁸ มาตรา 201 นี้เป็นบทเฉพาะของความผิดฐานเจ้าพนักงานรับสินบน ตามมาตรา 149 ซึ่งเป็นบททั่วไป

พิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์ได้ตามกฎหมาย แม้จะมีได้เป็นเจ้าของสำนวนหรือองค์คณะที่พิจารณพิพากษาคดีนั้น ก็ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานที่จำเลยจะจงใจให้กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ พ. กับพวกแล้วการกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 143

อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่คนกลางเรียกและรับเงินจากผู้ให้ ซึ่งผู้ให้มีความผิดอยู่ในศาลอุทธรณ์ โดยคนกลางอ้างกับผู้ให้ว่าจะติดต่อวิงวอนให้ผู้พิพากษาคณะหนึ่งช่วยเหลือผู้ให้นั้นขณะคดีในชั้นศาลอุทธรณ์ได้ แต่แท้จริงแล้วบุคคลที่คนกลางอ้างว่าจะไปให้ช่วยวิงวอนให้เป็นเพียงราษฎรมิได้เป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ จึงไม่ใช่เจ้าพนักงานที่คนกลางจะจงใจให้พิพากษาในชั้นอุทธรณ์ ให้เป็นคุณแก่ผู้ให้ได้ ฉะนั้นคนกลางจึงไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5174/2533 วินิจฉัยว่า “จ. เป็นสามี ล. ที่จำเลยที่ 2 พาน. ไปติดต่อเพื่อจะขอให้ช่วยวิงวอนให้ น. ขณะคดีในชั้นอุทธรณ์ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ จ. จึงไม่ใช่เจ้าพนักงานที่ ล. หรือจำเลยคนหนึ่งคนใดจะพึงจงใจให้กระทำการหรือไม่กระทำการในหน้าที่โดยพิพากษาคดีในชั้นอุทธรณ์ให้เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใดอันเป็นองค์ประกอบของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 ได้”

3) ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตามมาตรา 143 ความผิดฐานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อให้เจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 988/2551 วินิจฉัยว่า โจทก์บรรยายฟ้องว่า ร้อยตำรวจเอก ส. เป็นพนักงานสอบสวนในคดีที่ ต. ถูกจับกุมดำเนินคดีอาญา จำเลยเรียกและรับเงินจำนวน 5,000 บาท จาก ต. และ น. เพื่อเป็นการตอบแทนที่จำเลยจะจงใจร้อยตำรวจเอก ส. โดยวิธีอันทุจริตผิดกฎหมาย เพื่อให้ร้อยตำรวจเอก ส. กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณแก่ ต. โดยการช่วยเหลือในทางคดี เพื่อให้ ต. หลุดพ้นจากความผิด เป็นการบรรยายฟ้องให้เห็นถึงการกระทำและเจตนาของจำเลยว่าจำเลยเจตนาเรียกเอาเงินจากผู้เสียหายเป็นการตอบแทนในการที่จำเลยอ้างว่าจะจงใจเจ้าพนักงานไม่ให้ดำเนินคดีแก่ ต. และปล่อยตัวให้หลุดพ้นจากคดีอาญา

เป็นการบรรยายฟ้องครบองค์ประกอบแห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้วส่วนการที่จำเลยไปติดต่อหรือจูงใจเจ้าพนักงานโดยวิธีใด หรือ เจ้าพนักงานจะกระทำการใดอันเป็นการช่วยเหลือ ต. มีข้อองค์ประกอบแห่งความผิด อันต้องบรรยายมาในฟ้องฟ้องของโจทก์จึงขอด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 158 (5) แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7695/2543 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยที่ 2 ร่วมเรียก และรับเงินไปจาก น. เป็นการตอบแทน โดยอ้างว่าจะนำไปใช้จูงใจเจ้าพนักงาน ในตำแหน่งผู้พิพากษาโดยวิธีการอันทุจริตให้กระทำการในหน้าที่พิพากษาคดีโดยการ ลงโทษจำคุกให้แก่ น. ในคดีอาญาที่ น. ถูกฟ้องนั้น ครบองค์ประกอบความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้ว แม้จำเลยทั้งสองไม่ได้ไปจูงใจผู้พิพากษา ให้กระทำการในหน้าที่ให้เป็นคุณแก่ น. ก็ยังครบองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 143 แม้คำเบิกความของ น. ไม่ได้ระบุชื่อผู้พิพากษาซึ่งมีหน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่ น. ถูกฟ้อง ก็ไม่ทำให้การกระทำของจำเลยที่ 2 ไม่เป็นความผิดเพราะขาดองค์ประกอบ ความผิดไปแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1332/2537 วินิจฉัยว่า โจทก์กล่าวหาว่าจำเลย ทั้งสองร่วมกันเรียกและรับเงินจากผู้เสียหาย โดยอ้างว่าจะนำไปให้ ก. ซึ่งเป็น เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารแก่ผู้เสียหาย เพื่อจูงใจให้ เจ้าพนักงานกระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณแก่ผู้เสียหายโดยวิธีอันทุจริตผิดกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 นั้น มิได้อยู่ที่เจ้าพนักงานได้กระทำการ ในหน้าที่แล้วหรือไม่ แม้จะออกใบอนุญาตแล้ว ก. ก็ยังคงเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย การออกใบอนุญาตไปแล้วมิได้ทำให้ฟ้องโจทก์ขาดองค์ประกอบความผิดที่จำเลยฎีกา ได้แย้งมิให้ศาลรับฟังเทปบันทึกเสียงซึ่งถอดเทปเป็นตัวอักษรไว้แล้วเป็นพยาน หลักฐานลงโทษจำเลยนั้น เป็นการโต้แย้งดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล จึงเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 196/2537 วินิจฉัยว่า จำเลยพูดขอเงินจากโจทก์ ร่วมจำนวน 600,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกันตัวบุตรของโจทก์ร่วม และจำเลยจะหาหนายความให้โจทก์ร่วมต่อรองจำนวนเงินลงเหลือ 400,000 บาท จำเลยตกลง ข้อเท็จจริงดังกล่าวฟังได้เพียงว่าโจทก์ร่วมให้เงินจำเลยเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย

ของจำเลยในการที่จะหาทนายความให้บุตรของโจทก์ร่วม และเป็นค่าใช้จ่ายในการขอลดหย่อนชั่วคราวบุตรของโจทก์ร่วมเท่านั้น ยังฟังไม่ได้แน่ชัดว่าโจทก์ร่วมให้เงินจำเลยนำเงินไปให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่โดยทุจริต ถือไม่ได้ว่าโจทก์ร่วมกับจำเลยจะนำสินบนไปให้เจ้าพนักงานอันเป็นการใช้ให้จำเลยกระทำผิด โจทก์ร่วมย่อมเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายความผิดอันยอมความกันได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4846/2536 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยเรียกและรับเงินไปจาก ฉ. เป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจเจ้าพนักงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกาโดยวิธีอันทุจริตให้กระทำการในหน้าที่พิพากษาคดีอันเป็นคุณแก่ ฉ. ให้ ฉ. ชนะคดีในชั้นศาลฎีกานั้นครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้ว จำเลยจะได้ไปจงใจ เจ้าพนักงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกาให้กระทำการในหน้าที่ให้เป็นคุณแก่ ฉ. หรือไม่ หาใช่องค์ประกอบของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 ไม่ ดังนั้น แม้ศาลชั้นต้นจะได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไปก่อนที่จำเลยจะได้เรียกและรับเงินจาก ฉ. จำเลยย่อมไม่สามารถจะจงใจเจ้าพนักงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลฎีกาให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นคุณแก่ ฉ. ได้ทันทีตามก็ไม่ทำให้การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดเพราะขาดองค์ประกอบความผิดไปแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2631/2534 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยเรียกรับเอาเงินจาก ม. และ น. สองครั้ง เพื่อช่วยเหลือให้ ส. และ พ. บุตรของบุคคลทั้งสองสอบคัดเลือกเข้าเป็นนักเรียนโรงเรียนพลตำรวจได้ โดยจำเลยจะนำเงินไปเป็นค่าตอบแทนเจ้าพนักงานและแพทย์ผู้มีหน้าที่ในการสอบคัดเลือกและตรวจรับบุคคลเข้าเป็นนักเรียนพลตำรวจดังกล่าว เป็นการกระทำครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้ว ที่จำเลยไม่ได้เป็นกรรมการสอบคัดเลือก ไม่ได้แจ้ง ม. และ น. ว่า จะช่วยเหลือบุตรของบุคคลทั้งสองให้เข้าเป็นนักเรียนพลตำรวจด้วยวิธีใด และไม่ได้แจ้งแก่บุคคลทั้งสองว่าเจ้าพนักงานที่จำเลยจะไปจงใจเป็นใครระดับใด หาใช่

สาระสำคัญที่จะทำให้การกระทำของจำเลยกลายเป็นไม่ครบองค์ประกอบความผิดไม่เมื่อจำเลยรับเงินดังกล่าวไว้รวมสองครั้ง ต่างวาระกัน จึงเป็นการกระทำความผิดสองกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 960/2534 วินิจฉัยว่า โจทก์ได้บรรยายฟ้องไว้ชัดแจ้งว่าจำเลยกับพวกได้บังอาจร่วมกันเรียกเงิน จำนวน 30,000 บาท จากนางสาว ส. ผู้เสียหายเป็นการตอบแทนในการที่จำเลยกับพวกจะจงใจร้ายตำรวจโท น. พนักงานสอบสวนด้วยวิธีอันทุจริตให้ร้ายตำรวจโท น. กระทำการในหน้าที่พนักงานสอบสวนให้ไม่ดำเนินคดีกับนาย ณ. สามีผู้เสียหายเห็นว่าเป็นการบรรยายฟ้องให้เห็นถึงการกระทำและเจตนาของจำเลยว่าจำเลยเจตนาเรียกเอาเงินจากผู้เสียหายเป็นค่าตอบแทนในการที่จำเลยอ้างว่าจะจงใจเจ้าพนักงานไม่ให้ดำเนินคดีกับสามีผู้เสียหายและปล่อยตัวให้หลุดพ้นจากคดีข้อหาลักทรัพย์ อันถือได้ว่าเป็นการบรรยายฟ้องครบองค์ประกอบแห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้วส่วนการที่จำเลยจะได้ไปติดต่อหรือจงใจเจ้าพนักงานหรือไม่ มิใช่องค์ประกอบแห่งความผิดอันต้องบรรยายในฟ้องสำหรับการบรรยายฟ้องในตอนต้นที่ว่า จำเลยกับพวกบังอาจใช้อุบายหลอกลวงผู้เสียหาย โดยเอาความเท็จมากล่าวว่าจำเลยรู้จักกับเจ้าพนักงานตำรวจ สามารถวิ่งเต้นพนักงานสอบสวนให้สามีผู้เสียหายหลุดพ้นจากคดีได้นั้น เป็นการกล่าวถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดของจำเลยว่าได้เอาความเท็จมากล่าวเพื่อหลอกลวงผู้เสียหายให้จ่ายเงินเป็นการตอบแทนจำเลยกับพวกในการจะจงใจเจ้าพนักงาน จะถือว่าจำเลยไม่มีเจตนาในการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 หาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 537/2523 วินิจฉัยว่า ปัญหาสุดท้ายที่จำเลยฎีกาว่าแม้จะฟังว่าจำเลยเรียกเงินจากนาย อ. นาง ป. ที่สุดก็ไม่มีการตอบแทนหรือจงใจเจ้าพนักงาน เพราะเป็นแต่เพียงอุบายของจำเลยเท่านั้น จำเลยรับเงินแล้วไม่นำไปให้การกระทำของจำเลยนำจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งโจทก์มิได้ฟ้อง ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 143 ตามฟ้องของโจทก์แต่อย่างใดนั้น เห็นว่าเมื่อข้อเท็จจริงฟังว่าจำเลยเรียกเงินจากนาย อ. นาง ป. เพื่อจะนำไปให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยนาย ห. บุตรของนาย อ. นาง ป. การกระทำของจำเลยดังกล่าว แม้เป็นแต่เพียงอุบายของจำเลยที่เรียกเอาทรัพย์สินของนาย อ. นาง ป. ไว้เป็นของจำเลยเสียเอง โดยไม่ได้ตั้งใจจะเอาไปให้เจ้าพนักงานคนใดเลยดังที่จำเลยฎีกานั้น ก็เป็นการกระทำที่ครบองค์ความผิดเกี่ยวกับการปกครองตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 143 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2354/2522 วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายพึงได้ว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันเรียกและรับเงินจากนาย ห. นาง บ. โดยอ้างว่าจะเอาไปให้นาย เพื่อช่วยให้นาย ห. พ้นจากคดีที่ต้องหาจริง ส่วนคำว่า “นาย” ที่จำเลยอ้างหมายถึงบุคคลใดนั้น โจทก์มีพยานตำรวจตรี ก. เบิกความว่าในท้องถิ่นจังหวัดที่เกิดเหตุเรียกข้าราชการสัญญาบัตรว่า “เจ้านาย” ร้อยตำรวจเอก ส. เบิกความว่า คำว่า “นาย” ที่ใช้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับการสอบสวน คงหมายถึงพนักงานสอบสวน แต่อาจหมายถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือฝ่ายต่าง ๆ ด้วย และร้อยตำรวจตรี ว. พนักงานสอบสวนเบิกความว่า “นาย” ในคดีนี้หมายถึงพนักงานสอบสวนเพราะคดีอยู่ที่พนักงานสอบสวน ดังนี้แม้คำว่า “นาย” อาจหมายถึงข้าราชการทั่ว ๆ ไปด้วยก็ตาม แต่คดีนี้จำเลยเรียกเงินไปให้นาย เพื่อช่วยให้นาย ห. พ้นจากคดีที่อยู่ในชั้นสอบสวนและนาย ห. นาง บ. ยินยอมให้เงินไป จึงเป็นเข้าใจกันระหว่างจำเลยกับนาย ห. นาง บ. ว่า “นาย” ที่จำเลยอ้างหมายถึงพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินคดีกับนาย ห. นั้นเอง หากอาจหมายถึงบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในคดีที่นาย ห. ต้องหา อันจะทำให้การกระทำของจำเลยมีใช้กระทำไปเพื่อจงใจเจ้าพนักงานดังจำเลยฎีกาไม่ ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าจำเลยเรียกเงินเพื่อเป็นการตอบแทนในการจะจงใจพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดำเนินคดีกับนาย ห. โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมายให้กระทำหรือไม่กระทำการในหน้าที่ให้นาย ห. พ้นข้อกล่าวหาและพิพากษาลงโทษจำเลยตามฟ้องศาล ฎีกาเห็นฟ้องด้วย

ข้อสังเกต สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2354/2522 ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ หมายเหตุไว้ท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาว่า “เพียงแต่ข้อเท็จจริงว่าจำเลยรับเงินไปว่าจะเอาไปให้พนักงานสอบสวนเพื่อช่วยให้พ้นคดีที่ต้องหา ก็แสดงอยู่ในตัวว่าเป็นการเรียกประโยชน์เป็นการตอบแทนการที่จะจงใจเจ้าพนักงานโดยผิดกฎหมายครบองค์ประกอบตามมาตรา 143”

4) ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตามมาตรา 167 ความผิดฐานให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินแก่เจ้าพนักงานในการยุติธรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8181/2547 วินิจฉัยว่า คำว่า “พนักงานสอบสวน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 167 มีความหมายว่า ต้องเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบในคดีนั้นเท่านั้น ดังนั้น การให้เงินแก่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งไม่ได้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีนั้นเพื่อให้ช่วยเหลือไม่ดำเนินคดี จึงมิใช่เป็นการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่พนักงานสอบสวนตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าว จึงไม่มีความผิดตามมาตรา 167 นี้ คงมีความผิดตามมาตรา 144 เท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3700/2529 วินิจฉัยว่า ข้อความในจดหมายที่จำเลยเขียนถึง บ. พนักงานสอบสวน มีลักษณะขอร้องให้ บ. ช่วยเปรียบเทียบปรับผู้ต้องหาให้คดีเสร็จเด็ดขาดไปในชั้นสถานีตำรวจโดยไม่ต้องให้คดีถึงศาลเท่านั้น เพื่อทั้งฝ่ายผู้ต้องหาและฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจจะได้ไม่เสียเวลาและเป็นการประหยัด เพราะจำเลยมีความเห็นว่าไม่ว่าจะชั้นศาลหรือชั้นสถานีตำรวจก็ถูกลงโทษปรับเหมือนกัน จึงไม่พอแปลความหมายได้ว่าจำเลยขอให้หรือรับว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่ บ. เพื่อจูงใจไม่ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาดังกล่าว อันจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 144, 167

5) ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตามมาตรา 201 ความผิดฐาน เจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2532 วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นพนักงานสอบสวนบอกให้ ล. ลงลายมือชื่อแทน ท. ได้ ล. จึงปลอมลายมือชื่อ ท. ลงในคำร้องขอประกันแล้วจำเลยร่วมกับ ล. ขอประกันตัว อ. ผู้ต้องหาในคดีอาญา โดยใช้โฉนดที่ดินของ ท. เป็นหลักทรัพย์ เสนอต่อพันตำรวจตรี ช. จนพันตำรวจตรี ช. อนุญาตให้ประกันตัว อ. ได้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานร่วมกันทำเอกสารปลอมกระทรวงหนึ่ง และฐานใช้เอกสารปลอมอีกกระทรวงหนึ่ง และการที่จำเลยเป็นพนักงานสอบสวน มีหน้าที่เสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการอนุญาตให้ประกัน อ. ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า ล.

ปลอมลายมือชื่อ ท. ผู้ขอประกัน จำเลยก็ยังเสนอความเห็นว่าจะขอให้ประกัน อ. ทั้งจำเลยยังรับทรัพย์สินสำหรับตนเองโดยมิชอบเพื่อกระทำการให้ อ. ได้รับประกันตัวไป การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และ มาตรา 201 ด้วย

